

MLADIKA

+ DRUŽINSKI LIST +

V S E B I N A D E C E M B R S K E Š T E V I L K E

LEPA POLJANA Trop brez zvoncev (Janez Jalen) | Slab pridelek (Jože Strehar) | Gosposki hlapec (Ivan Zorec) | Slovaška pota (Viktor Smolej) | General Lavdon (Venceslav Winkler) ★ PESMI Ne vem... (Gustav Guzej) ★ PISANO POLJE Mičun M. Pavičević (dr. Anton Debeljak) | Orači in kopači (Anton Moder) | O rovaših in sramotilnih stebrih v Istri (Jožef Grašič) | Nove knjige | Naše slike ★ DOM IN DRUŽINA Vezena pletena jopica (Eliza Skalický) | Dobra kuharica (M. R.) ★ ZABAVA IN ŠALA Epigrami (Rojen Komar) | Smešnice | Rešitve ugank

SLIKE Evgen Buland: Procesija | Leonardo da Vinci: Livarna topov; Risba | Roger Bloche: Mraz | Ivan Žabota: General Štefánik | Fotografije (Fr. Krašovec): Iz mesta; Mladost; Starost; Pod snežno odejo; Zima na vasi; Od nauka | Mičun M. Pavičević | Korenonožci gozdne črnic | Vezena pletena jopica

KROJNA PRILOGA O pravih darilih za otroke | Nervozni otrok | Zdrava samozavest | Skrb za zdravje v jeseni | V kuhinji | Pravilno čiščenje čevljev | Varujmo brisače | Čiščenje tal | O čiščenju madežev | Nekaj modnih vzorcev zimskih damskih oblek

D O B I L I S M O V O C E N O

Slovenska slovnica za tretji in četrti razred srednjih in sorodnih šol. Sestavili dr. Anton Breznik, dr. Anton Bajec, dr. Rudolf Kolarič, dr. Mirko Rupel, Anton Sovrè in Jakob Šolar. Založilo Slavistično društvo v Ljubljani 1940. Natisnila tiskarna Merkur v Ljubljani ★ Previsi. Niz dogodkov. Napisal Janez Jalen. Založila »Naša knjiga« 1940. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani ★ Izbrani spisi Aleša Ušeničnika. V. zvezek. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1940. Natisnila Jugoslovanska tiskarna ★ Ali je kaj trden most? Vesela otroška opereta v enem dejanju. Uglasbil dr. Anton Dolinar. ★ Mirko in abeceda. Igrica v enem dejanju. Napisal Mirko Kunčič. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1940. Natisnila Jugoslovanska tiskarna ★ France Prešeren — Strúnam. Ilustrirana dela Franceta Prešerna. Knjižica 1. Uredil in grafično opremil Miha Maleš. Pojasnila napisal Martin Benčina. Izdala Bibliofilska založba v Ljubljani 1940. Natisnila Narodna tiskarna ★ Pevska vadnica za nižje razrede srednjih šol. Tretja razširjena izdaja. Sestavila Luka Kramole in Matija Tomc. Založila Banovinska zaloga šolskih knjig in učil v Ljubljani 1940. Natisnila Jugoslovanska tiskarna

MLADIKA se tiska v Celju in izhaja točno prvega dne vsakega meseca ★ NAROČNINA za Mladiko je letno din 84.—, s krojno prilogo vred din 100.—. Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (din 42.—) in četrletno (din 21.—). V INOZEMSTVU pa stane din 100.—, s krojno prilogo din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40 ★ ČEKOVNI RAČUN imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje.

NAROČNINO IN REKLAMACIJE je pošiljati na naslov: UPRAVA MLADIKE V CELJU. Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka ★ ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: dr. Jože Pogačnik, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Poljanska c. 28, telefon 31-68 ★ UGANKARSKO GRADIVO sprejema Janko Moder v Dolu pri Ljubljani. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank ★ IZDAJA Družba sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. Za uredništvo: Fran Milavec, Celje. Tiska Mohorjeva tiskarna, registrirana zadruga z omejeno zavezo, v Celju (Fran Milavec, Celje)

TROP BREZ ZVONČEV

JANEZ JALEN

Trmoglava vztrajnost

Trave v Ukancu so odevetele. Z zgodnjih se je že osipalo seme. Marsikateri rovt bi bil že pospravljen, da ni dela zadrževalo vreme. Namesto senosekov in grabljic je še vedno nemoteno tekala srnjad po senožetih.

V previsih nad Savico sta se čimdalje glasneje oglašala mlada orla. Prihajala sta že iz gnezda na rob votline, pogledovala podse v globoki prepad, raztegovala odraščajče peruti, vzleteti pa si še nista upala. Hribarjev Peter se je že bal, da se mu prej speljeta, preden bo mogel priti krilatim roparjem do živega.

Po nedelji se je razvedrilo in Ukanc je oživel. Pesmi so se razlegle okrog stanov, od strmih sten pa so odmevali veseli vriski. Srnjak se je umaknil na poseke v goščavah. Visoko pod nebom je tu pa tam zakrožil orel. Seniki so se pričeli polniti z dišečim, pravkar posušenim senom.

Spet je vzšlo sonce izza roba Jelovice in se dvigalo vedno više v jasnino neba. Kose so sikale v rosno travo in jo podirale. Grmova Špelca je kuhala zajtrk. Pravkar je odmaknila na kovano verigo obešen kotliček iznad ognja, da bi ji mleko ne prekipelo. Pred stanom je oče klepal koso. Čez prag pa je planil kakor v enem samem skoku naravnost do ognjišča Resa. Dekle se je psa ustrašila, hkrati pa razveselila. Nadejala se je, da se vsak trenutek prikaže med vrati tudi Peter in ji vošči dobro jutro.

Zunaj so utihnili udarci kladiva ob babico. Oče je z nekom spregovoril in se z njim pozdravljal. Peter ni bil. Glas se je Špelci zdel znan. Ni se mogla premagati. Odšla je pred duri, kakor bi ji bilo zmanjkalo drv. Zagledala je profesorja Novaka, se začudila in brž pozabila na dozdeven opravke. Učeni profesor in nešolano bohinjsko dekle sta se pozdravljala kakor najboljša prijatelja, ki se že leta in leta nista videla. Grm ju je opazoval. Dobro se mu je zdelo. Kar ponosen je bil na dobro poznanstvo svoje hčere z veljavnim gosposkim človekom.

»Pa kar sami, gospod profesor?« je bila radovedna Špelca.

»Tudi Vencelj je prišel z mano, pa se je tamle pri Tkalčevi Jerci ustavil. Če sem prav videl, se stari panj vnema. Kaj pa ti praviš, Špelca?« Profesor je hudomušno pogledal iznad naočnikov.

»Nič.« Špelci je bilo nerodno. Za hip se je nejevoljno zmrnila in na rahlo zardela. Grm je spet pričel klepati koso. Profesor je pa hitel popravljati nepravo besedo, ki mu je ušla.

»Seveda. Da se ne spomnim! Ti bi rada zvedela, kje hodi Hribarjev Peter.«

»Ne bo daleč, ko je Resa že pri meni,« se je kakor pohvalila Grmova.

»To pot si se zmotila. Psa sva midva z Venceljnom pripeljala.«

Špelca je vprašujoče pogledala prijaznega gospoda. Ni mogla verjeti, da Petra ne bo v Ukanc. Pa se je tako veselila.

Profesorju Novaku ni ušla senca žalosti, ki je spreletela Špelčin obraz. Brž je potolažil dekle, da svojega fanta skoraj zagleda, a samo zdaleč. »Le kje se Vencelj obotavlja?« se je zdajci domislil.

Nadgozdar Hrubečka je pravkar prihajal po stezi. Bil je dobre volje. V rokah je nosil dolg daljnogled in stojalo za podenj. Špelca se je z njim samo pozdravila in se brž opravičila, da mora iti pripravljat zajtrk. Po tistem se je jezila: »Ne bom ju spraševala, kam sta poslala Petra. Če nočeta sama povedati, naj pa vesta. Vencelj je tako malo prismojen, odkar za Tkalčevo nori. Kar naj. Samo nama s Petrom naj dasta mir.«

Profesor in Vencelj sta odšla v senco za stan. Špelci je bilo kar prav. Nobena gospodinja ne vidi rada, da ji kdo gleda na róke, kadar pripravlja jed za obilno družino.

K zajtrku je Špelca povabila tudi profesorja in Venceljna. Pa sta odklonila. Da ne utegneta, sta se izgovorila. Kasneje morda.

»Le kakšno prazno zadrego imata?« se je Špelca spet po tistem jezila, se vrnila k ognjišču, nahranila Reso in pričela pomivati posodo. Ko je z belim peskom drgnila črne saje raz bakreni kotliček, je na prag stanu skoraj pritekel profesor Novak: »Brž, brž, Špelca! Da ne zamudiš.« Bil je tako neučakaven, da Špelci ni dovolil niti rok umiti in obrisati. Ni mu mogla odreči. Si jih že spotoma za silo otre v predpasnik. Ven-

celjna bi pa najrajši s pomivavko nagnala, take volje je bila zavoljo Petra.

Hrubečka je stal sklonjen pred daljnogledom. Z obema rokama se je upiral ob stegna. Izpod napetih oguljenih irhastih hlač so mu gledala ožgana kolena. Z brado pa je zadovoljno zmigaval. Špelci toliko da ni ušel smeh.

Vencelj se je umaknil in opozoril Špelco, da ne sme daljnogleda prav nič premakniti. Profesor Novak je pa podučil Špelco, kako naj se ravna. Grmova je na levo oko zamežala, desno pa približala okroglemu svetlemu steklu. V skalah na vrhu Komarče je zagledala moškega. Tudi on je držal daljnogled na očeh. Odmaknil ga je in pomahal s klobukom. Špelca je vedela, čeprav ni mogla razločiti obraza, da jo z višav pozdravlja Peter. Zravnala se je, dvignila roko in odzdravila.

»No, kaj ti nisem pravil,« se je oglasil profesor. Dekle pa ni bila nič kaj vesela. Zbala se je za svojega fanta, hkrati pa je bila ponosna nanj. »Kako da sta ga poslala v nevarno steno?« je hotela vedeti.

»Orle postreli. Prišel je čez Vogar. Midva mu bova pa od spodaj sporočala, kako se spreletavajo, da se bo vedel ravnati. Ti roparji so preklicano previdni ptiči. Nič se ne boj, deklič!« Hrubečka je hotel pobožati Špelco, pa se mu je umaknila in ga sršenasto pogledala:

»O, seveda, še norčije zganjajte! Prav ljubi se mi. Vam je lahko, ko ste na ravnem in na varnem.« Grmova se ni mogla premagati in je oponesla: »Zakaj pa sami niste splezali v bližino gnezda?«

»Bi skoraj gotovo kaj skazil, ko nimam orlov tako natančno ogledanih kakor Peter,« je priznal gozdar.

»Malo bi se vam pa tudi hlače tresle, kajne?« Špelca je pomežiknila profesorju Novaku.

»Morebiti.« Hrubečka se je kar lepo vdal.

Špelca je postala boljše volje in je ostro podražila: »Sicer je pa bolj prav, da ste ostali spodaj. Če bi se vam kaj pripetilo, bi morala Tkalčeva Jerca nazaj v samostan.«

»Ti preklicana —« Vencelj ni utegnil zavrnuti nagajivke. Profesor Novak je namreč stegnil roko in pokazal proti pečinam Komarče: »Orla sta vzletela.«

Dolgo je Špelca napenjala oči, preden je opazila dve temni piki, ki sta počasi plavali vzdolž grebena Pršivce, čeprav ji je Vencelj ves čas dopovedoval, v katero smer naj gleda.

Orla sta se stopila s sinjino neba. Profesor je vzel v vsako rčko po eno rdečo zastavico in pričel z njima na široko krožiti, kakor bi hotel koga opozoriti nase. »Že pazi,« se je oglasil Hrubečka izpred daljnogleda.

»Prav. Sporočim mu, naj gre naprej.« Profesor je začel zamahovati z zastavicama. Ko je prenehal, je stopil k daljnogledu. Vencelj ni razumel nemega razgovora z znamenji, katerega se je bil Peter naučil pri

vojakih. Špelca se kar načuditi ni mogla, da se je mogoče meniti na tako daljavo, še bolj pa, da celó njen Peter kaj takega zna. Zmajevala je z glavo.

Profesor Novak je povedal, da je lovec iz stene odgovoril: »Sam videl.« Špelca ni koj razumela, kaj je Peter sam videl. Morala sta ji razložiti, da fant ni prezrl orlovskega para, ki je bil vzletel iz bližine gnezda, kjer je nočeval, na lov.

»Že vidim, da ste vsi skupaj preučeni zame,« se je opravičila Špelca in se vrnila k svojemu delu. Obema je ustregla, profesorju in Vencelju. Še sama sta se včasih zaskrbljeno spogledala, ko sta opazovala, kako drzno se je Peter, otovorjen z obaltnim oprtnikom in še z manliherico prek hrbita, spuščal po steni navzdol. Kar oddahnila sta si, ko je prispel v svoj že davno narejeni zaklon, da so se ga bili orli privadili.

Sonce je posušilo roso. Rahel veter je razgibal jezero. Grabljice so hitele razstiljati kopice v ograbke. Vsem se je mudilo. Za pesmi ni bilo časa pa tudi sape ne dovolj. Še vriski so se le na redko oglašali. Visoko nad glavami je tu pa tam švignila lastovica. Drugi ptiči so pa že iskali sence.

Grmova Špelca si je odtrgala nekaj časa in prišla pomagat obračati. Vencelju in profesorju bi se bila najrajši na glas smejala, pa si ni upala. Samo na skrivaj se je muzala njenemu čudnemu vedenju. Kazala sta drug drugemu hrbet, kadar pa je kdo spregovoril besedo, ni obrnil obraza. Pozorno sta opazovala vsak svojo stran obzorja. Špelca ju je že hotela podražiti, če čakata, kdaj prične padati mana izpod neba. Pa jo je prehitel profesor Novak. »Letí!« je skoraj zakričal in pokazal visoko pod nebo nad jezerom. Dokaj parov oči se je ozrlo v isto smer. Mnogi so opazili orla. Dajnovidni se celó razločili, da nekaj nese v kremp-ljih. Profesor Novak je brž preravnal daljnogled s Petrovega zaklona na orlišče, nadgozdar Hrubečka pa je trikrat zapored močno zatrobil na lovski rog. Opozoril je lovca v steni, naj pazi. V Ukancu so zastale vse roke. Da bi se sredi visokega poletja oglasil lovski rog —. Nak! Kaj takega doslej še niso doživeli. Profesor in Vencelj sta bila čimdalje bolj nemirna. Grmovi Špelci je pa od nestrpnosti zatrepetal obraz.

Orel je preletel Savico. Profesor je skozi veliki daljnogled natančno videl, kdaj je sédel na rob skale. Stisnil je z zobmi spodnjo ustnico. »Kaj čaka Peter?« je glasno izdal svojo nejevoljo. Tedaj se je orel zdrznil in se s plenom vred pognal v votlino. Izpod vrha Komarče je pa prigrmel v dolino odjek strela.

»Zgrešil je.« Zagrenjena profesorjeva beseda je Špelco zbolela, kakor bi jo bil kdo z nožem sunil v srcé. Kar stemnilo se ji je pred očmi.

Vencelj se je še vedno nepremično naslanjal na leseno steno stanu. Z desno je tiščal daljnogled na oči. Skozenj je videl, kako je mogočnega ptiča vrglo ri-

Evgen Buland: Procesija. (Pariz, Petit Palais.)

tenško nazaj iz gnezda. Prevrigel se je v zraku, pa se spet ujel in razprostrl peruti. Ni se pa mogel več dvigniti. Čimdalje niže ga je zanašalo proti senožetim v Ukancu.

»Orel je zadet!« Da se je bila Grmova prej onesvestila, bi jo bil zmagooslavni nadgozdarjev krik predramil. In če bi bil Hrubečka hotel Špelco zdaj poljubiti, bi se mu ne bila branila. Venceljnu pa nagajiva razposajenost niti na misel ni hodila. Ne ravno zavoljo Tkalčeve Jerce, s katero sta si bila že nekaj tednov dobra in ki ga je sedaj od daleč gledala. Le preveč pozorno je opazoval, kdaj orel omaga in kje se ustavi, da ga bo vedel iti pobirat.

Bled kakor zid je kasneje Vencelj res prinesel orla. Z desno je nadgozdar trdo držal razdraženega roparja za vrat in tiščal njegovo glavo daleč od sebe, da ni mogel sekati z zakrivljenim kljunom po njem. Levo zapestje pa mu je orel zagrabil s kremplji. Stiskal ga je tako močno, da je lovca roka čisto posinjela. Še potem, ko je Grm orla pobil s klepalnim kladivom, niso mogli drugače razkleniti ukrivljenih

krempljev kakor s kleščami. Ko si je Vencelj brisal kaplje krvi raz brado, je pripovedoval, kako mu je orel v rokah oživel in ga napadel. Prej se je bil najbrž samo potuhnil.

Marsikdo je še čez dan prišel gledat ustreljenega pokončevalca jagnjet, kozličev in drobne divjadi. Zvečer se je pa pred Grmovim stanom ob velikem ognju zbral kar ves Ukanc. Tudi Tkalčevo Jerco je Vencelj pripeljal. Spočetka ji je bilo malo nerodno. Pa je bila Špelca tako prijazna z njo kakor še prejšnje čase le redkokdaj, čeprav ji ni bilo lahko pri srcu. Skrbel jo je Peter, ki je prenočeval v steni Komarče.

Naslednji dan popoldne je počil drugi strel. Orlica je padla že mrtva v strugo Savice. Zadeta je bila naravnost v srcé. Špelca ni vedela, kako naj Petru zvečer čim boljše postreže.

Lovec je pa z zastavicami sporočil, da se še ne vrne. Grmova je obmolknila. Profesorju Novaku se je kar smilila. Vse si je prizadejal, da bi jo spravil v dobro voljo, pa se je le redkokdaj nesmejala. In še takrat samo prisiljeno.

Zamišljen in sam nase jezen je Boštjan Tkalec poslušal v svojem stanu vrišč in veseli trušč senosekov in grabljic. Tako hlastno je kadil, da mu je čedra kar žvižgala.

In še tretjo noč je ostal Peter v steni. Mučila ga je strahovita žeja. Ko bi v skalni razpoki ne bil izsledil namočenega mahu, iz katerega je srkal vodo, bi ne bil vzdržal.

V soboto predpoldne sta skoraj zapored odjeknila spet dva strela. Vencelj je brž razglasil, da je Hribarjev zbil tudi dva mladiča. Znojev Martinč je vrgel koso za grm in odšel lovca naproti, kakor bi bil vedel, da brez njegove pomoči Peter ne bo mogel dobiti nazadnje ustreljenega mladiča iz prepada.

Tiho, da nihče še opazil ni, se je Boštjan Tkalec zgubil s senožeti. Za Debelo skalo je počakal na Petra in Martinča. Kakor bi bil iz tal zrasel, je stopil na stezo.

Skoraj ustrašila sta se ga in nista vedela kaj reči. Pa je prvi spregovoril Boštjan:

»Peter! Ali si še hud name?«

Vesel svojega uspeha se je Peter nasmejal: »Če je vam prav, je meni še bolj. Bodiva spet prijatelja, čeprav sva se z Jerco razšla.« In je ponudil Boštjanu roko.

Tkalec Petrove roke dolgo ni spustil. Dopovedoval je: »Jerca je bila še dokaj manj zate kakor pa za samostan. Z Venceljnom pa utegneta dobro voziti.«

Profesor Novak je že opoldne z vozom poslal na Bistrico po jed in pijačo. Po Petrovem prihodu je Ukanc zaplesal. In so peli in pili in se gostili. Ob mraku so se pa še domenili, da bosta Petrova in Špelčina pa Venceljnova in Jerčina svatba obe na en dan.

Zamudili so se pozno v noč. Prav takrat, ko je Grm kot zadnji zaklenil svoj stan, je luna obsijala prazno orlišče v previsnih stenah nad Savico.

(Končano.)

NE VEM...

GUSTAV GUZEJ

Ne vem, kam bi nameril svoj trudni korak,
ko srce tako je še voljno iskanja,
nemir pa naprej, le naprej me priganja,
ah, in boječe že stiska k zemlji se mrak.

V bolečo sredino je misel zaplula...
Kako vsemu, prav vsemu in sebi sem tuj,
brez vesel v vrtincu nemirnih sem struj —
o draga, si v noči krik ranjeni čula?

SLAB PRIDELEK

JOŽE STREHAR

Koren je sunkoma oprtal nahrbtnik, vzel palico izza vežnih vrat in stopil čez prag. Samo obrisi gornjega Bočja, Rebri in Lubiškega vrha so bili še jasni. Dol je bil že do polovice poln mraka, po polju se je tema sprijemala z meglo, širne krakovske hoste so bile kakor črnosiva preproga. Koren je potegnil za seboj vežna vrata, ki so zacvilila, kakor da so dobila v zobe otroški prst, in obrnil ključ. Z roko je še poskusil, če je dobro zaprl, naredil z njim križ čez ključavnico ter ga spravil v malho. »Sveti križ božji, da ne bi bilo nesreče!« je polglasno zamrmral in se obrnil proti domu. Tedaj je začul korake in pogovor.

»Saj je povsod tako, le meni verjemi! Letos smo štirinajst dni prezgodaj pobrali. Kaj so pa ljudje hoteli? Še Bog, da so kaj dobili, ko je pa zgodnje hotelo vse segniti. Spomladi je odganjalo, kakor bi se trtam sanjalo, danes ena, jutri ena. Potem je cvelo na dvoje, raslo na dvoje in tudi zorelo na dvoje. Kateri so imeli čas in ljudi, da so obrali na dvoje, so danes možaki. Ali kaj hočeš, ko pa nima vsak domačih delavcev. Kar je, pa je!«

Drugi je nekaj pritrjeval. Moža sta se v pogovoru ustavila pred Korenovim hramom. Koren je bil vesel družčine in razgovora. Saj sta govorila o zadevi, ki je tiščala tisto leto nekaterega gospodarja. Zaradi čudno nestalnega vremena je grozdje neenakomerno zorelo. Vtem ko je na tej trti bilo že vse gnilo in kosmato, ker je bilo prezrelo, je bilo na drugi še polovico jagod drobnih, zelenih in trdih, da bi z njimi lahko zajce streljal. Ljudje niso vedeli, kaj bi, in ko je pritislilo deževje, so hodili pobirat. Ker so brali v hladnem, je v kadeh slabo vrelo. Nekateri so imeli res šibko in kislo pijačo, da jih je bilo sram. Bali so se, da je niti na pol zastonj ne bodo mogli spraviti v denar.

»Alo, možje, gremo skupaj domov?« se je oglasil Koren. Onadva sta hkrati pogledala.

»Bog daj, Koren! Le bali, nas bo več, bo krajši čas. Ali si zatakal?«

»Sem bil stopil gor, da bi zatočil véliki sod, in pa nekaj tropin sem namočil za jesih. Pozno sem šel, malo sem po hramu pometel, enkrat ali dvakrat pil, pa je bil mrak.«

»Ravno se z Resnikom meniva, kako je letos z našim vinčkom,« je hitel prvi, ki je bil videti že nekoliko vinski. »Ti tudi nisi utegnil na dvoje obrati. Tvoj brat, ki ima doma delavcev in ki se šteje, da nekaj več ve, je pa naredil tako pijačo, da se mu bodo Ljubljancani pred zidanico natepali zanjo. Najprej je pobral zgodnje, potem je počakal, da je deževje minilo, prišlo je tistih deset dni, ko je sonce vrnilo, kar je avgusta na

dolgu ostalo, in ravno preden je zopet udaril dež, je spravil drugo polovico. Zrelo in v lepem. Tako mu je vrelo, da je zjutraj šlo iz vseh kadi, čeprav je pustil za pedenj praznega.«

»Vidiš, moje pa le vreti ni hotelo. Vse bi bilo, le meni verjemita, ko bi v kadi dobro odvrelo. Bilo bi močno, barva bi bila, kakor gre, in okus bi bil. Tista obiratev na dvojce je po mojem izguba, jaz ne verjamem dosti na take reči. Moj brat se dela na vse načine umetnega, pa on še ne toliko, saj je v tiste šole hodil kakor jaz, ampak fantje, Janez, Jože, Tone, ti mislijo, da se na čarovnije razumejo. Janez je bil na Grmu, onadva pa tudi kar naprej nos v knjigah tiščita. Jaz pa pravim, da je glavna stvar, če dobro vre. Če dobro vre, boš imel dobro vino, četudi ga boš iz samih drnulj natolkel.«

Koren je čutil, da imata tovariša iste skrbi kakor on. V olajšanju mu je bilo, da se more razgovoriti. Jezilo ga je, da je marsikateri gospodar, ki je moral včasih kaj preslišati, češ da preveč na razne umetnije dá, naredil kljub slabemu letu prav dobro pijačo. Kar razveselil se je, ko ga je Resnik poprosil, naj mu posodi krampíco, ker misli imeti čez nekaj dni kopače Za gradom. Brž je odklenil vežo in šel iskat zaproseno orodje. Ko ga je imel v roki, se je odločil, da se razodene prijateljema do kraja. Poklical ju je v hram.

Resnik in njegov tovariš Primožič sta se malo obojavljala. Za pijačo jima ni bilo, ker sta je imela dovolj. Čeprav sta ga pozobala nekaj poličev pri svojih hramih, ki sta bila skupaj, je bil celo Primožič, ki se je že precej majal, bolj za to, da gredo naravnost domov večerjat in spat. Ko pa se je hotel Koren nekaj hudega delati, da ne marata k njemu, je dejal:

»I no, pa pojdiva, da se mu ne zameriva. Bomo pa potem malo bolj stopili.«

Resnik, ki je vedel, da Primožič rad obsedi, če nanese prilika, ni bil dosti pri volji in je ugovarjal, da bi šel rad drugi dan s pujski na semenj. Toda Primožič je zelo možato zatrdil, da pojdejo precej naprej. Kaj bi sam klampal po temi, ko pa v kratkem vzide mesec. Resnik se je vdal, ne da bi se dal prepričati.

Koren je medtem nekje izbrskal konec sveče in poprosil Resnika, naj prižge. Poiskal je polič in gumijasto cev, odbil pilko vélikega soda in potegnil. Ko je Resnik naredil luč, je pijača že curljala v posodo.

»Precej si ga spravil.« je začel Resnik, ko se je razgledal po slabo razsvetljenem hramu.

»Precej, hvala Bogu, samo če se bo dalo kaj oddati. Iz vélikega bi rad prodal. Sedemvedrski in tisti mali za vrati bosta pa za doma. Dosti ga bo. Bolj po malem si bomo merili.«

»Lahko tebi, ko nimaš odrasle družine, da bi pila.«

»Delavcem ga moram še več stočiti, kakor bi ga domačim. Ne bodo še dve uri kopali, pa me bodo že spraševali, če čep kaj pušča. Domači pa potrpijo.«

Koren je stisnil cev in jo dvignil. Nato je poiskal kozarec in natočil.

»Na, Miha,« je dejal Resniku, »pokusi mojega. Kakršen je, takšen je. Kaj hočemo!« Z nemirnim sreem in očesom je pričakoval, kaj poreče oni. Morebiti pa bo njegova pijača le komu všeč.

Resnik je dvignil kozarec proti luči in pokusil. Brž je presodil, da ima Koren slab pridelek. Vendar je krepko izpraznil kozarec. Spreletela ga je misel, da je njegov vsaj za dinar boljši. In ta misel mu je bila prijetna.

»Majčkeno lahek vinček in pa malo oster je. Pa se bo še naredil. Pokusi, Lojz!«

Primožič je vzel kozarec, ki ga je Koren brž natočil. Radovedno ga je nesel k ustnicam. Tudi njemu je bilo pogodu, ko je spoznal, da njegovo ni najslabše na Bočju.

»Ko bo na pomlad pretočen, bo postal voljan ko olje. Zdaj bo še nekaj časa skomnat.«

Koren je žejno popil te besede pohvale. Morebiti pa le mislita zares. Saj se je enemu in drugemu kar obraz razjasnil in oba sta izpila do dna. Tak pridelek, kakršen bi moral biti, seveda ni. Popolnoma za nič pa tudi ne bo. Do spomladi se bo menda že nekaj uležal. To mora tudi kupec vedeti. Mora ga pa prej prodati. Natočil je še sebi in pil. Ko pa je zopet začutil, kako udarja plehka kislina skoz vse druge priokuse, je jasno spoznal, da se njegovo vino tudi do sodnega

Iz mesta. (Fot. Fr. Krašovec.)

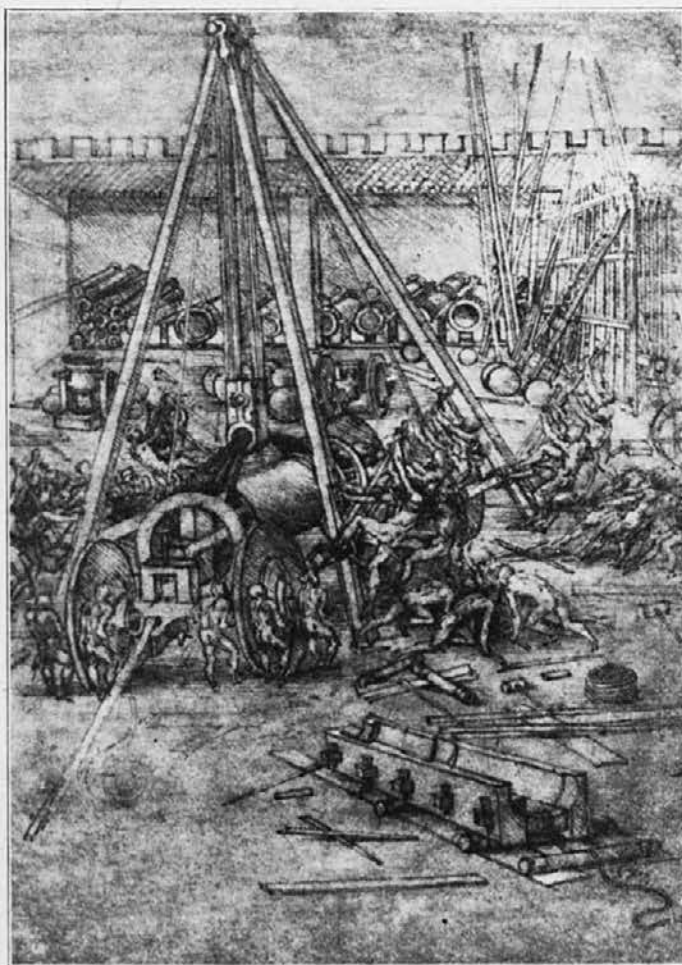
dne ne bo tako uležalo, da bi ga človek z veseljem pil. Nerodni Primožič mu je še bolj pobil srce:

»Ono leto, ko je povsod toča potolkla in ko je bilo toliko paleža, sem imel še slabšega, pa sem ga le spravil v denar.«

Koren se je spomnil, da je imel Primožič tisto leto strašansko kislino. Nekdo je rekel, da bi tudi gad crknil, če bi ga z njo polil. Res je nekaj prodal, pa šele avgusta, ko blizu in daleč ni bilo več kaplje na prodaj. Tovornik je prišel, stroške je imel, Primožič je dajal na pol zastonj, pa je vzel, da ni hodil prazen nazaj. Toda Primožič si je zapomnil. Od tistega leta se je vinograda drugače držal. Vsako leto je imel dobro pijačo za prodaj in jo je tudi z lahkoto oddal. Enkrat ali dvakrat je celo sladkorja naročil, ko se je dobil po znižani ceni. Koren je zaslužil, da ga morata sobesednika na tihem pomilovati.

»Tvoje najbrž ni tako skomnato,« je tipajoče dejal Resniku.

»Ne bom rekel. Res je malo manj vrezno kakor tvoje. Pa letos je povsod bolj ježeve vrste. Tako leto, se ne da nič pomagati. Kdor se ga je dobro držal in pa tisti, ki so pravi čas sladkor dobili, ti bodo letos mo-

Leonardo da Vinci: Livarna topov.

žaki. Dolinar ima baje tako pijačo ko rozolija. Tudi za tvojega brata pravijo, da ga je imel že vsega plačanega po pet, pa ga ne dá izpod šest. Mojega je zadnjič tovornik iz Škofje Loke plačeval po štiri in pol. Pa sem rekel, da bom še počakal.«

»Ti lahko čakaš, ko imaš na strani. Mene pa na vseh koncih in krajih lovi.«

»Še lahko ga boš oddal. Saj ni res letos toliko vina, kakor svet vpije. Po onih hribih od Leskovca do Rake je toča stolkla, na tej strani po dolnjih krajih je bil pa najprej palež, potem pa še plesen. Po nižinah je tudi pozeblo. Kerin pravi, da ga bo imel polovico manj kakor lani.«

»On ga ima vsako leto polovico manj, proda ga pa polovico več. Pojdi, pojdi! Samo ljudi hujska, da bi draže držali.«

»Saj ima prav! Kaj bomo sami ceno dol tiščali? Ga že tako na pol zastonj dajemo.«

Možje so pili, hrkaje drug drugemu ponujali kozarec in se vedno bolj predajali želji, da se porazgovorijo. Zaupnost jim je začela lesti v oči in v jezik. Tudi Resniku. Kadar se je kateremu zbudila misel, koliko so se že zasedeli, jo je nevoljno odgnal.

Beseda jim je preskočila na volitve, ki so se bližale, z volitev na vaške čenče, ki so jih tedaj raznašali, z vaških čenč so se povrnili zopet k vinu. Pa ne za dolgo. Začeli so ugibati o prihodnji zimi, potem so preresetali tiste, ki so mislili za prihodnji pust imeti kako svatbo pri hiši ali celo izročiti posestvo. Primožič sam je bil na tem, pa se je močno upiral. Razmehčal se je in skoraj jokaje razkladal, kako ga doma nadelujeta žena in starejši sin, naj izroči, dočim ga drugi otroci kurijo, naj ne dá iz rok, dokler se dekletu ne omožita. Dva fanta mu kar odkrito nasprotujeta. Najmlajši, ki pojde čez nekaj let na nabor, pa se očetu silno ustrežnega kaže in mu zmeraj poнавlja: »Ate, ali ne boste zame nič prihranili?«

Čeprav sta onadva vedela, kako je pri Primožičevih, je Resnik menil, da mora odkritost povrniti z odkritostjo. Začel je govoriti o svojih težavah. Pa mu beseda ni tekla, ker mu ni imela za kaj. Samo ena hči je bila še doma, a je imela doto že odšteto v tisočakah, njivo prepisano in svojo kravo v hlevu, od katere je sama prodajala mleko. Resnik je imel štiri sinove. Eden je bil v Zagrebu v službi, drugi trije se pa niso nič menili, da bi prevzemali po očetu. Vsaj oče je tako mislil. Bili so skrbni za hišo, delavni kot mravlje, složni kakor prsti na roki. Nihče ni slišal, da bi se kdaj prepirali. Če so se, so se doma v hiši. Če se je kdo enemu zameril, je bil tepen od vseh treh, a zaprt je bil sam, ker so oni drug drugega tako zagovarjali, da jim nihče ni mogel do živnega. Kadar je pritisnilo delo, so morali priskočiti tudi zetje, ker so Resnikove hčere toliko držale na domačo hišo kakor na svojo.

»Tebi pa res ni sile, Resnik,« je menil Koren, ki se je že začel predajati čustvom. Zdelo se mu je, da mora govoriti, ker se trenutek take srčne zaupljivosti ne povrne nikoli več.

»Vidita, mejaša, pri nas nas je deset. Eden je v Novem mestu v šoli, eno dekle je pohabljeno, za pravo delo pa še nobeden ni. Predlansko leto mi je krava ob teletu poginila, lansko jesen so svinje poerkale, da sem imel do spomladi prazne hleve, za zakol sem pa moral kupiti nekovega hrvaškega ščetinca. Mislil sem, da bom imel vsaj masti, pa ta turopoljska pošast ni hotela žreti drugega kakor koruzo. V trgovino sem hodil po koruzo, ženska je pa repo in peso na gnoj metala. Kaj pa sem hotel? Zlodej je tudi poduhal ni, menda so ga na Hrvaškem topli z njo. Zima mokrotna, klet vlažna, krompir mi je gnil, prodati pa nikamor nič. Osebenjki še zastonj niso hoteli nič vzeti. Namesto da bi klali štirikrat, petkrat, kakor še vsako leto pri naši hiši, smo zadušili tisto kosmato hrvaško miš, pa smo bili pri kraju. Ni bilo treba držačev prositi! Dva taka bi udržal sam z otroki. Saj še cvililo ni. Potem pa kupuj mast, kupuj govedino; kaj pa hočeš, če imaš najete delavce! Sami že od velike noči nezačinjeno jemo. Za zimo nisem kupil ne obleke ne obutve, vsi smo raztrgani in bos, za davke me terjajo že za pet let nazaj. Pri Krtiču je že prej bilo nekaj dolga, sedaj sem si moral pa še na novo sposoditi. Če letošnjega vina ne odrinem po kolikor toliko primerni ceni, ne vem, kaj bo.«

Resniku in Primožiču je bilo znano, da gre Korenu trda. Vedela sta tudi, da je pri gospodarstvu malo neroden in da je včasih hotel biti nekaj več. On še ne toliko kolikor ona.

Ko je prenehal, si ni ne eden ne drugi upal prav z besedo na dan. Oba sta začutila, kako težko je tolažiti tedaj, ko je zares hudo.

»Saj boš prodal, le meni verjemi, da boš prodal. Če zdaj ne, pa na spomlad. Saj ni res toliko vina,« je s težavo napletel Resnik.

Primožič, ki se mu je vino že zelo poznalo in ki je bil mehkejši, pa že ni več mogel tehtati besedi. Bruhnilo je iz njega:

»Ljubi moj mejaš, uničeni bomo, vsi bomo uničeni, le dobro si zapomni, kaj ti pravim; uničeni bomo do kraja. Danes leto, kdor bo obstal, le zapomni si, bo vse uničeno. Jaz bom uničen, ti boš uničen, ta bo uničen in naše družine in vse. Kamen ne bo ostal na kamnu. Le dobro si zapomnita!«

Primožič je izgovarjal čimdalje bolj književno, se zatikal in žugal s prstom. Korena je prijel.

»Jezus Marija, kaj bo z nami! Ali misliš, da ga res ne bom mogel odriniti?«

»Je vse zastonj,« je pijano odgovoril Primožič, »če ga odrineš ali ne. Vsi bomo uničeni. Jaz uničen, ti uni-

Leonardo da Vinci: Risba.

čen, ta uničen, tvoja žena uničena, tvoji otroci uničeni, tja do četrtega rodu. Kamen ne bo ostal na kamnu. Potem pa pridejo štiri poslednje reči.« Primožič je krilil z rokami in gledal zgubljeno predse, kakor da vidi prihajati neizmerno gorje, ki se mu ni mogoče ubraniti. Resnik ga je ostro zavrnil, ker se mu je Koren smilil.

»Pojdi no, šema! Kdo te bo poslušal! Na, tu prigrizni kos kruha! Kakor muha si! Če bi te s praznim litrom po zadnji pogladil, pa bi bil že okrogel. Koren, vino se bo prodalo, le nič se ne boj! Ti bi bil moral letos naročiti sladkorja, čeprav bi te nekaj stalo. Pa se dá še kljub temu zboljšati, če se ga lotiš. Saj tudi naši vinski magnati pobirajo od Vlahov vsako lužo, čeprav nima ne barve ne okusa. Da je le en teden v njihovem sodu, pa je že pijača, da se tovarniki spopadajo zanjo.«

Primožič je hotel še nekaj reči, toda Resnik je že izmotal iz cekarja precejšen krajec zmesnega kruha in ga razlomil na tri dele. Vsem je šlo v slast.

»Kako bi pa naredil? Kaj misliš, če bi mu dodal saharina?« Korenu se je dvigalo upanje.

»Bož ne daj! Le saharina ne! Vsak kupec ga spozna, če ga je še tako malo. V lekarni kupi praška zoper kislino. Pa ne preveč. Potem pa nekaj pravega sladkorja. Raje manj kakor več. Na tri hekte eno kilo ali pa še ne. Če bi se ne poznalo dosti, boš pa še dodal. Pa pretoči ga! Škoda, da nisi naročil sladkorja ob trgatvi.«

»Ko pa vsako leto prepozno pride.«

Tudi če bi sladkor prišel mesec prezgodaj, bi ga Koren ne mogel naročiti, ker ni bilo pri hiši za tri kovače denarne vrednosti. Ko mu je študent odhajal v Novo mesto, se je tako zbosil, da zvečer niso prižigali luči in da je morala biti zmeraj žerjavica v peči, ker ni bilo ne petroleja ne vžigalic. Ves up družine je šel za tem, da vino čimprej proda. Za vse na svetu ne bi rad zopet naposodo prosil. Toda prašek zoper kislino, sladkor, kako bo zmogel! Sladkor v trgovini! Od kdaj ga Korenovi niso več kupovali. Saj je bilo malo hiš v vasi, ki so ga še.

»Bratu poreči, naj ti pomore! Saj ni slab človek.«

Koren se je v zadregi zganil. Z bratom sta si bila hudo navzkriž. Ženski se že od mladih nog nista mogli. Ko se je Koren ženil, svakinja ni hotela na svatbo in tudi moža ni pustila. Doma je pripravila celo gostijo, češ nam se ni treba okoli tujih skled sliniti. Njen mož se ga je tedaj precej nalezal, dasi ni bil nagnjen k pijači. Pil je, ker mu je brat nekaj oporekel, ko je povedal, da ga ne bo na svatbo, in ker je čutil, da bi bilo bolj prav, če bi šel. Žena ga je pa ves čas kurila in hujskala. Poroka je bila v nedeljo popoldne. To je dišalo po gosposčini in povzročilo, da so ljudje pregovarjali. Ko so svatje prišli iz cerkve, niso mogli svojim očem verjeti. Pred vrati so našli Korenovega brata z veliko pleteno cizo, nastlano s koprivami in trnjem. Vpričo vaške otročadi in radovednic, ki so priletele gledat poroko, je s pijanim glasom ponujal svoji ljubi svakinji »ekstra avto«, da bi si ne umazala vlečke po blatnih vaških ulicah.

Svakinja je okamenela od jeze. Korena bi skoraj kri zalila. Starešina je robato zaklel. Teta in tovarišica sta zapihali v nesrečnega avtomobilista kakor strupeni kači. Najhitreje sta se znašla tovariš in godec. Zgrabila sta zibajočega se izzivača, ga vrgla v cizo ter ga med vriščem otročadi, vpitjem svatov in smehom odraslih gledalcev zapeljala domov. Godec pa je še porinil cizo na sredo velike gnojnične mlake pred hlevom, potrkal na okno in na ves glas zapel:

Po sredi morja
ena barka pelja,
katera če mornarja dobiti,
mora to morje izpiti.

Nevesta si je tako k srcu gnala, da je celo svatbo prejokala. Od vsega pripravljenega ni niti mrvice pokusila. Ljudje po vasi so se smejali. Vendar pa so obsojali Korenovega brata, češ oženjen je, otroke ima, upoštevajo ga, zmeraj je bil trezen, pa tako užaga. Brata sta se kmalu po poroki hudo spopadla. Korenka je hotela tožiti. Ženski se nista nikoli več pogledali. Ko je šel bratov fant na Grm v kmetijsko šolo, je moral naslednje leto Korenov Lojzek v gimnazijo.

Brata pa nista predolgo kuhala jeze. Nista se sicer iskala, če sta se pa srečala, sta se ogovorila. Več pa ne.

Korenu je vse to nenadoma prišlo na misel, ko mu je Resnik imenoval brata. Jasno mu je bilo, da tukaj ne bo prosil pomoči.

»Bom že kako, naj bo kakor že, nekaj bom naredil. Saj še ni taka pasja sila.« Lagal je, da ne bi oni tiščal z bratom vanj.

Primožič, ki je že pospravil svoj kos kruha, je zopet zakrilil z rokami in hotel nekaj važnega povedati. Resnik pa je odločno vstal, ga prijel za roko in mu rekel na glas kakor glušču:

»Alo, domov! Dosti ga bo za nočoj!« Korenu pa je namignil, naj pospravi in zaklene.

Zunaj je Resnik potegnil pest slame iz strehe, Koren pa je prijel Primožiča pod pazduho. Šli so počasi. Resnik je svetil. Sredi poti se je Primožič hotel vrniti, češ da bi rad še enkrat dal mejašema piti, ker morebiti ne bodo nikoli več tako v prijateljstvu skupaj na Bočju. Resnik ga je moral pošteno stresti za rame, da ga je spravil dalje. Spremila sta ga prav na dvorišče.

Ko je Koren drugi dan razmišljal, kar je slišal prejšnji večer, mu je bilo jasno, da mora z vinom nekaj narediti. Le kaj naj ukrene, to je bilo treba premisliti. Vedel je, da ne sme o zadevi preveč govoriti. Če bo obešal na veliki zvon, da ima za nič vino in da ga misli popravljati, bo vse po njem padlo, vsak kupec bo že naprej zvedel, da Korenovo ni naravno. Na Resnika se je zanesel, da ne bo raznašal. Za Primožiča pa je menil, da je bil preveč opit, da bi se spominjal, o čem so govorili.

Na podu je imel še velik kup koruze, ki jo je bilo treba olupiti. Sami domači se niso utegnili prav pripraviti, petroleja pa ni bilo, da bi dobili še drugih in skupaj olupili, kakor je bila od nekdaj navada. Ko je ta dan Koren stopil na pod in videl, da bo treba koruzo vendarle olupiti, je sklenil, da se je bodo lotili sami domači. Koruzo lahko lupijo tudi brez luči. Tudi ni potrebno, da bi skončali v enem večeru. Veled je otrokom, naj gredo nosit štroke v hišo. Ko jih je videla stara sosedova teta Lojza, je vprašala, če bo treba kaj pomagati. Koren se je hotel opravičiti, da ne mara nadlegovati, da bodo kar sami, ko jih je dosti, in kar v temi, ko je petrolej drag.

»O, mene in našo Ančko pa le povabi, saj smo si domači. Bomo malo zapeli, da nam bo krajši čas. Saj je v temi prav tako dobro. Pa ni treba nič pripravljati.«

»No, pa pridita, da nas bo več skupaj.«

Lojza je sila rada hodila k mrličem čut, perje trebit, koruzo lupit, fižol ružit, sploh povsod, kjer se je zbirala večja družba. Znala je zelo veliko pesmi in vedela je več povesti kakor kdor koli v vasi. Zadnja leta so jo pa že mlajši odrivali.

Korenovi še niso povečerjali, čeprav je bilo zgodaj kuhano, ko sta prišli Lojza in Ančka, hči njenega nečaka. Takoj sta se spravili na delo. Lojza je sedla k peči, ker je postajalo že hladno. Ko so Korenovi pojedli in odmolili, so odmaknili mizo, da so imeli kam metati olupljene šroke.

Koren je Lojzi iz putrha natočil kozarec vina.

»Na, boš pila. Tega imamo za doma. Bolj oster je, pa se že pije.«

»Ko pa je bilo tako leto, da ga ne pomnim enakega. Tudi naše ni tako, kakršno bi moralo biti.«

Lojza je že bila v ognju. Začela je pripovedovati, kakšne letine je že doživela. Včasih je vedela letnico, še večkrat je določila leto po prihodu in odhodu župnikov, kaplanov, učiteljev, po raznih dogodkih, ki so poslušalcem po večini prav tako malo povedali kakor letnice, ker so bili premladi, da bi jih pomnili.

»Tisto leto, ne bom rekla, ali je bilo eno leto prej ali pa prav takrat, ko so umrli župnik Tavčar, je bilo tudi tako deževno kakor letos. Naš stric Tonček, ki je bil v Bosni na vojski, je večkrat rekel, da cel julij ni videl toliko jasnega neba, da bi se z njim človek na postelji pokrnil. Grozdje ni hotelo zoreti. Na male maše ni bilo na vsem Bočju dobiti jagode, ki bi se kaj barvala. O svetem Mihelu so ga morali po celem vinogradu iskati, če so se ga hoteli nazobati. Dež pa kar naprej. Že je šlo proti svetemu Martinu. Grozdje na trtah pa pisano, kakor da je vsaka jagoda druge sorte. Začel se je ponujati sneg in ljudje so šli obirat. Kaj so pa hoteli?

Tisto leto je bil v Krškem pri kapucinih neki brat, Alfonz so mu rekli. Pobožen človek, ponižen, nikdar ni nič pregovarjal, vsakemu pri hiši, tudi najmanjšemu, je dal podobico, če so mu kaj dali ali pa ne. »Bom pa molil, da bi drugo leto toliko imeli, da bi mi še za letos kaj dali,« je rekel, če ni dobil daru. Tudi po vino so ga poslali. »Letos mi pa nosač nič ne razliva. Hodi raven kakor sveča,« se je smejal. Nosač je pa pripovedoval, da mu to leto vino bolje stori na hrbtu kakor pa v želodcu. Z očetom sva bila sama v hramu, ko je prišel Alfonz z nosačem. Oče so prejšnjo noč potrli čebele in jaz sem vzela škrl medu na Bočje. Ravno sem ga dela na mizo, ko je vstopil. Očeta je poprosil, če mu bodo kaj dali v brento, oči so mu pale na mizo uhajale. Kar ni se mogel odpraviti dalje. Nazadnje me je prosil, naj mu malo odrežem. Saj bi mu ga sama, pa si nisem upala.

»Po celem polju sem bil za ajdovo bero, pa nikjer nisem dobil medu. Med gre zmeraj z vinom. Če je vino dobro, je medu dosti, vino slabo, medu nič. Bog vam plačaj za dar božji!« Potem je pa pripovedoval, da je bilo nekaj narobe. Če ni bilo medu, je bilo vino kakor rozolija. Če pa je bila pijača slaba, je bilo medu, da ga je bila vsaka črepinja polna. Ljudje

so se pa Bogu smejali, da jih ne more kaznovati, ko jim ena stvar gotovo uspeva. Zato je Bog tako pre naredil, da gresta med in vino skupaj. Alfonz je tudi povedal, da se z medom vino zelo izboljša. Njegov ded je bil baje imeniten čebelar in vinogradnik. Nikdar ni prodal medu pred vinom, ampak je vedno počakal, da je videl, kakšno bo novo vino. Četudi je novina prav dobro kazala, je v sod vlil najprej škaf medu, potem šele je velel natakati mošt. Kar pa je medu ostalo, je prodal. Prodajal pa je vino in med štirideset let enemu in istemu tovarniku izpod Svetih Višarij. Romarji niso mogli prehvaliti tiste gostilne.«

Lojza je govorila kar naprej. Komaj se ji je kdo mogel s kratkim vprašanjem vriniti v besedo. Ko pa je začutila, da zanimanje poslušalcev pada, je zapela o Mariji, ki z Ogrskega gre.

Koren ni slišal več ne pripovedi ne petja. Po glavi mu je rojila samo zgodba o medu. Zdelo se mu je, da je Lojza nevede prinesla v hišo odrešilno misel. Ni dosti verjel njenim zgodbam. Morebiti si je brata Alfonza šele zdaj izmislila. Toda če bi z medom res kaj opravil? Medu ima za silo pri hiši.

Šlo je že proti deseti uri in kup se je že zelo zmanjšal. Lojza je prenehala peti in rekla, naj bi molili rožni venec. Korenovi Lojzki je velela, naj moli naprej. Drugi so odmolivali, ne da bi prenehali z delom. Samo pazili so, da niso delali preveč šuma. Koren je bil daleč od molitve. Na zdravamarijo je večkrat odgovoril z daj nam danes ali pa s čast bodi Očetu. Ženi se je zdel tako čuden, da ga je dvakrat na glas opomnila.

Ko so olupili, so se Lojzi in Ančki zahvalili. Lojza se je sama povabila še za naslednji večer in dokler bi bilo kaj koruze. Nato se je družina spravila spat.

Koren ni mogel zaspati. Čimdalje bolj je bil buden. Preden je ura odbila polnoči, je imel že ves načrt v glavi. Pri hiši je bilo nekaj panjev čebel. Včasih se je rad mudil pri njih, zadnja letá pa ni več toliko utegnil. To leto so bile čebele tako slabe, da se jih jeseni dolgo ni upal dotakniti. Slednjič je le zadušil nekaj panjev, da bi bilo za kolač o božiču in za kašelj pozimi. V panjih so bile skoraj same prazne satince.

Zadušil bi še nekaj panjev. Dva, trije so imeli nekaj teže. Potem bi satje dobro predrobil in na rešetu za moko precedil. Zgodaj zjutraj bi med zanesel na Bočje. Šel bi čez Dobravo in čez Podvrh, da bi se ognil ljudem. Z bučo bi po malem zajemal in zlival skozi veho v sod.

Nato se je spomnil, da bi moral premešati, ker bi se sicer med ne topil rad. Prišlo mu je na misel, da bi odtakal vino v škaf, raztapljal med v škafu in vse skupaj zlival v sod. Potem bi se že samo mešalo. Če bi poskušal sam v sodu mešati, bi vino preveč skalil, ker je bilo na drožeh.

Začel se je siliti, da bi zaspal. Toda šele proti jutru se mu je posrečilo.

Ob desetih mu je poštni sluga prinesel dopisnico. Kar toplo mu je postajalo, ko jo je bral. Tovornik, kateremu je pred dvema letoma prodal vino, mu je pisal, da pride čez nekaj dni z avtom. Korenovo mu je bolj ugajalo kakor tisto, ki ga je vzel naslednje leto. »Upam, da imate tudi letos takega kakor predlanskim. Če ne boste predragi, bova hitro zgovorjena.«

Korena je bilo pred samim seboj sram. »Nič, pokazal mu bom, kar imam. Držal se pa tudi ne bom, kako neki? Da bi ga le vzel. Nikdar več me ne bo tako prevarilo.«

Ves čas je bil ko na žerjavici. Napovedani dan žena še ni utegnila hiše pomesti, ko je velik tovorni avto, poln posode, že trobil in gmel po cesti. Trenutek nato je tovornik vpil po dvorišču:

»No, Koren, le brž si spanec otepite! Mislim še nekaj štajerca vzeti, se mi mudi naprej. Kar ključce, pa greva pokušat.«

Tovornik je vpil, da ga je slišala cela vas. Računal je, da bo še kateri gospodar stopil na Bočje. Tako se Koren ne bo mogel preveč za ceno vleči.

Koren je poskušal tovornika zadržati, da bi kaj zajtrkoval, vsaj kozarček slivovke. Ta pa je vpil, da je že med potjo, da ima s seboj v nahrbtniku vsega dovolj in da naj se Koren brž odpravi.

Že dolgo ni Korenu srce tako bilo kakor tedaj, ko je tovorniku natočil pokušnjo. Obljubil je, da bo dal za tri maše v čast svetemu Antonu, če bo prodal.

Tovornika je že barva vina prestrašila. Okus ga je pa razdražil.

»Slišite vi, Koren! Ali se norca delate? Kaj je to vino? Ali mislite, da je Gorenjec res tako lisast, da bo imel to lužo za vino in jo še plačal povrhu? Sva že opravila!«

Korena je zadelo, kakor bi ga z nožem.

»Gospod, lepo vas prosim! Ne moremo pomagati, udarjeni smo bili. Saj nič ne rečem, res je bolj slabo. Samo vzemite ga, ne bova nič mešetarila, sicer sem uničen.«

Tovornik je začutil v Korenovem glasu obup, toda kupčevska narava je bila glasnejša kakor človeško čustvo.

»Ga ne maram, tudi zastoj ne! Ga bom že drugod dobil. Pa drugačnega! Zbogom!«

»Gospod! Gospod! Ne hodite! Tudi drugod ni tak, kakršen bi moral biti. Letina je bila taka. Kolikor hočete dati, pa dajte, ko sva že kupčevala, samo vzemite ga!«

»Sem rekel, da ga tudi zastoj ne maram. Če je res ves tak, pojdem pa kar naprej na Štajersko.«

»Gospod, saj ga boste popravili, dalmatinca in štajerca mu boste primešali. Kaj vem, kaj vse znate iz

vina narediti. Gospod, po tri ga dan, da ne bo vse delo zastoj. V to ceno ga ne boste nikjer dobili.«

»Da bi si s to brljuzgo dobro vino kvaril? Saj veste kako! Vaše kislice nobena pošast ne popravi. Na celem svetu ni tako sladkega medu, da bi tej hudičevi kislini kremplje zmečal. Ga ne maram. Zbogom!«

Tovornik je med tem viharnim razgovorom še dvakrat ali trikrat pokušil. Misli so mu bile precej manj sršenaste kakor besede. Dober kletar zna narediti še več kakor čudež v Kani Galilejski. Sedaj je hotel pregledati, kakšno je blago po drugih hramih.

Res je prišlo še nekaj gospodarjev. Tovornik je zavil k prvemu, ki se je držal s ceno, ker je imel dobro pijačo. Tovorniku je zelo ugajala. Potem je obšel še sedem ali osem hramov. Možaki so ga obstopili in spremljali. Tovornik je vsako vino deval v nič. Če je bil gospodar trden, se je delal hudega in krepko odgovarjal. Komur pa je bilo do tega, da bi čimprej prodal, se je branil bolj ponižno. Mejaši, ki sta jih tovornik in prodajalec vsak trenutek klicala za pričo, so se poskušali tako izražati, da bi bilo obema prav pa še njihovemu pridelku v korist. Najbolj pohleven je bil Koren. Njegov tovornik, pa pri mejaših kupuje. Bolelo ga je.

Tovornik se je že vračal po hramih. Položaj je pregledal, sedaj je šlo zares. Najbolj se je vrtel okoli Zalokaričinega vina. Ni bilo Bog ve kaj, slabo pa tudi ne. Zalokarica je bila vdova. Mož ji je pustil precej dolgova, ki se jih je morala otepati. Bila je plaha ženska, ki je šla zmeraj za tem, kar je bilo bolj gotovo. Če so ji danes pujske plačevali po sedem kovačev, jih je dala, dasi so jih drugi držali v upanju, da bo cena še zrasla. Če je dobila stotak k hiši, ga je zanesla takoj v posojilnico na odplačilo ali pa na pošto za davke, boječ se, da bi jutri ne mogla več. Na odpise davkov, odpust dolgova ni verjela kakor marsikateri gospodar. Koren je takoj spoznal, da se bo ženska brž vdala. Tovornik je začutil, kako je z Zalokarico, in jo je vzel na muho. Šel je že mimo njenega hrama, se začel hrupno pogajati z nekom, ki je imel izvrstno pijačo, ker je skrbno odbiral, hkrati je pa kar naprej meril na Zalokarico, ki je bila zraven. Še se je držala. Toda ob desetih so se ženski živci utrudili. Solze so ji stopile v oči in udarila je.

Ko je bila kupčija sklenjena, je poslala sina, ki je prišel za njo na Bočje, domov po posodo. Tovornik je pa odvezal nahrbtnik in obložil mizo z mrzlo mesnino. Kruha so imeli vsi s seboj. Korenu, ki se je ves čas držal tovornika, je bilo tako hudo, da je zginil v svoj hram. Ni pokušil ne kruha ne race, ki jo je bila žena še zvečer pripravila. Zgrabil je vrč, ki sta ga s tovornikom pustila skoraj polnega. Živa jeza je vzplamtela po njem. Zavihtel je vrč, da bi treščil nesrečno pokušnjo skozi vrata, čeprav je imel metati kruh in zli-

vati vino vedno za greh. Toda roča se je odkrhnila in z vinom je tudi vrč zletel skozi vrata. Vse v njem je zbesnelo. Zaškripal je z zobmi, divje zavrtel oči, zagnal ročo v kamen pred pragom, da se je razletela na tisoč koscev, ter preklel Boga, česar ni še nikoli naredil.

Spričo strašne kletvine se je nekoliko ovedel. Bilo mu je žal. Jeza se mu je obrnila proti Zalokarici in proti tovarniku.

Počakal je, da so se vsi, ki so bili pred Zalokaričinim hramom, spravili v vežo. Nato je tiho zaklenil in odšel. Kakor nalašč je tovarnik pogledal iz veže, ko je Koren šel po poti za hramom.

»Hop, Koren, kam pa! Le sem, boste videli, kakšnega sem kupil! To je dečko! Vaš naj se mu odkrije in s pota ogne. Drugo leto se pa vi odsekajte!« Tovarnik se je hvalil kakor vsak tovarnik po kupčiji in ni hotel Korena žaliti. Koren pa mu je zabrusil tako surovost, da je oni kar umolknil in se potem pred Zalokarico in pred možaki na dolgo opravičeval.

Ko je Koren prišel domov, je do krvi pretepel otroka, ki se je podil z obročem po dvorišču in ni pritekkel, ko ga je prvič poklical.

Tisto noč je spal kakor ubit. Naslednji dan je bil mirnejši. Proti večeru se je odločil.

Odbral je štiri najtežje panje, jim zamašil žrelca in jih potegnil iz čebelnjaka. Sama z ženo sta jih zadržala v kleti, ko so otroci že pospali. Žveplenic je imel še od prejšnjih let. Pri sveči sta panje razdela. Medeno satino sta sproti rezala od prazne in jo metala v škafo. Ko sta končala, je ona v skledi mečkala medene škrlji, on pa je precejal na gostem rešetju za moko. Mazalo se je, po celi kleti je bilo medu, le v škafo pod sitom se ga zlepa ni hotelo nacediti. Slednjič sta kar na roke izžela bolj grobo satje in zmetala v škafo vse razen mastnih svaljkov, ki so jima ostajali v rokah.

Ko sta naredila, je mož pregrnil škafo s papirjem in ga zadel na glavo, ona pa je pospravila po kleti ter odšla spat. Ves čas, kar sta delala, nista spregovorila drugega kakor najpotrebnejše. Žena bi rada zaupala možu svoje dvome. Kdo pa je še kdaj mešal med in vino? Toda ni si upala. Dolgo je molila, preden je zaspala.

Ves zasopel je prišel Koren do hrama. Ni bil vajen na glavi nositi. Prižgal je svečo. Prejšnji večer je poslal v trgovino po sveče in po vžigalice. Upal je, da bo do jutra končal.

Kmalu pa je videl, da se je uštel. Med se ni hotel topiti. Natočil je več ko pol škafo vina in dodal precej medu. Z golo roko je brodil po škafo in mešal. Vino je bilo mrzlo, a se še zmenil ni. Dolgo je mešal, pa se mu je zdelo, da se vleče po dnu škafo še prav toliko hladnega testa, kakor ko je začel. Samo drobci satine so plavali povrhu. Lovil jih je in metal po tleh. Spomnil se je, da bi pokusil. Zajel je s kozarcem. Ni bilo

Roger Bloche: Mraz. (Pariz, Luksemburški muzej.)

dobro. »Pusta usta imam,« je dejal. Pomislil je, da bo morebiti vino še bolj pokvaril. Sam se ni spominjal, da bi kdo kdaj kaj podobnega poskusil. »Kdo pa ima medu? Redki so! Posebno, kadar je deževno leto. Sicer pa hudiča ne morem bolj skaziti, kakor je že skažen. Saj je vseeno.« Topo je plajhal še nekaj časa v škafo, nato pa pristavil stol in nastavil lakovnico. Ko je dvignil škafo do lakovnice, je še enkrat pomislil. Spomnil se je, kako grdo je zaklel, ko se mu je razletel vrč, spomnil tudi, da ves čas od tedaj ni pomislil na Boga, mu ni priporočil svojega dela, pač pa ga je še obilno žalil. Obšla ga je zavest nemoči in čustvo vdanosti. Odložil je škafo, pokleknil na gola tla in goreče molil, da bi mu uspelo, ko je tako v stiski. Obšel ga je dvom, ali ne zahteva od Boga nečesa nemogočega, skoraj čudež. Tedaj pa se mu je vzbudila nova gorečnost. Spomnil se je, da mora zaupati, da mora imeti tako zaupanje, ki gore prestavlja. Še enkrat se je priporočil Bogu, nato pa urno prijel škafo, stopil na stol, naredil križ po tekočini, nastavil na lakovnico in zliil. Glasno šumeč je vino drlo v sod. Z roko je zgrinjal še neraztopljeni med k luknji. Nato je poiskal vse škafe, ki niso bili preveč razsušeni, natočil in namočil medu. Sedaj se mu je zdelo, da se bolje topi, in v srcu se mu je vzbudila hvaležnost do Boga. Medtem ko je

z roko plajhal po škafih, je zdaj pa zdaj poslal k Bogu prisrčen vzdihljaj.

Sedem je zazvonilo, ko je končal. Goreče je odmolil angelsko češčenje. Potem je natočil in z neko tesnobo pokusil. Nerad si je moral priznati, da ni dobro. Toda še enkrat se je ohrabil: »Dobro premešati bo treba, da se razleze po sodu, potem se pa mora še uleči in učistiti.« Dobil je dolgo palico, z njo veslal skozi veho po sodu in dvigal droži. Ko je zopet natočil, je bilo vino gosto in kalno ko luža.

»Zdaj pa svetí križ božji. Bog daj, da bi se lepo učistilo.«

Naglo je zaprl in odšel domov. Spotoma je zagledal otroke, ki jih je žena poslala v Ograje na njivo. Stopil je k njim, pogledal, kako delajo, in rekel, da pride kmalu z vozom.

Žena, ki mu je prinesla jesti, je takoj opazila, da je mirnejši. Vprašala ga je, če je šlo vse po sreči.

»Upam, da me bo Bog uslišal,« je dejal z glasom, ki je bil poln vdanosti. Ženi se je odgovor zdel nenavaden, vendar ga je ugodno tolmačila. Ko je pojedel, ji je povedal, kako je naredil, in dostavil, da mora sedaj vsaj en teden počakati, da se vino učisti.

Naslednje dni se je ženi zdelo, da je milost božja posijala nad hišo. Mož je bil kakor jagnje, dober, miren, postrežljiv in pobožen kakor še nikoli, dasi tudi prej ni bil napačen človek. Dostikrat je pa le bilo težko z njim. Srčno je prosila Boga, da bi možu uspelo, kar je napravil, in da bi pri hiši zmeraj tako ostalo.

Natanko ob tednu se je mož zopet odpravil na Bočje. Obljubil si je bil, da prej ne pojde. Spotoma je videl brata, ki je z dvema fantoma sekal kolje. Pozdravil je, se ustavil, se menil, kakor se ni nikoli več, odkar se je ženil, ter povabil vse tri, naj pridejo za njim. Brat je opazil, da je nekam mehak, kakršnega se ni še nikoli kazal. Ni si vedel razložiti, kaj naj bi bilo vzrok tej spremembi. Rekel je, da vsi trije ne morejo priti, ker imajo preveč dela, da pa pride sam kmalu za njim. Vedno mu je bilo hudo, da je med njunima hišama razprtija, za katero je delal sebe najbolj krivega.

Ko je Koren prišel v hram, si ni upal kar pokusiti. Preveč je bil razburjen. Dal si je opraviti po hramu. Pokleknil je k molitvi. Ni mogel zbrano moliti. Še je molil, ko se je spomnil, da utegne brat kmalu priti. Ne da bi molitev končal in se pokrižal, je vstal, poiskal kozarec in natočil. Vino je bilo skoraj popolnoma čisto. Še enkrat je pobožno vzdihnil, nato pa pokusil.

Sedaj v resnici ni mogel verjeti. Pokušal je, se prijel za čelo, začel piti v požirkih in se slednjič jasno zavedel: med je vino pokvaril; ni bilo samo slabo, bilo je zoprno.

Vročina mu je zaplala po hrbtu, strašno spoznanje ga je prevzelo, zamajalo se mu je, da se je moral

z obema rokama opreti ob sod, in iz globočine srca mu je privrelo:

»Jezus Marija, uničen sem.«

Tedaj je stopil brat v vežo.

»Kaj pa je? Ali so bili tatovi?«

Toda Koren se je kakor pijan opotekel proti njemu in z razklanim glasom zaihtel:

»Božja kazen je nad menoj... Zaradi...«

Več ni mogel spraviti iz sebe.

Brat ni razumel, kaj je z njim. Pogovarjal ga je, tolašil, mu obetal, da bo vse dobro. Šele čez dolgo časa se je Koren toliko umiril, da je povedal, kaj je naredil.

Sedaj je brata prevzelo. Pokusil je in videl, da je vino v resnici skaženo. Pomislil je.

»Ljubi moj brat, dokler bom živ, bom delal zate, kakor bi zase. Jaz sem bil kriv tiste razprtije med nama. Lepo te prosim, pozabi mi! Zdaj me pa poslušaj! Vino boš prekuhal v žganje; mislim, da bo šlo, samo kmalu se mora narediti, da ne bo sodu škodovalo. Za domačo porabo bo že. Kar pa imaš nujnih denarnih potreb, pa ni treba hoditi nikamor drugam kakor k meni. Čeprav nimam na obilo, brez nič tudi nisem. Ženskama morava pa dopovedati, da mora biti prepira konec. Pojdi z menoj, greva precej domov, jaz sam bom rekel tvoji, naj mi že odpusti. Spotoma pa pokličem fante, bodo zapregli in precej šli na Bočje nazaj po vino. Midva bova pa kotel pripravila. Za druge ljudi si bova pa že kak izgovor našla. Pojdi.«

Koren si ni mogel kaj, da ne bi brata objel in poljubil.

Mladost. (Fot. Fr. Krašovec.)

GOSPOSKI HLAPEC

IVAN ZOREC

NADALJNI SPOMINI KOTARJEVEGA NANETA

17. Zavednost

Dnevi, meseci so minevali; dobri in slabi, minevali so. Dnevi, meseci, polni suhih računov in starokopitnih spisov; čas silnega dela in tintomaznih skrbi, vmes pa ure mirnega, včasih tudi že kar veselega počitka.

Svojega miru nisem tratil v hrupni družini, mladostnega veselja nisem utrinjal po krčmah. Najlepša družina so mi bile knjige; do alkohola mi ni bilo skoraj še nič, po več tednov nisem okusil ne vina ne piva — če me ni zajela kaka družina.

Le kavarne sem se močno navadil. V njej sem, čeprav sem ondi veliko bral, lahko miselno zatratil dosti dragocenega časa.

Tržaške kavarne so bile tihe in mirne kakor čitalnice. Vsak je strmel v časnik ali kak časopis mesečnik. Za „krokarje“ in druge take vpijate ondi ni bilo prostora. Že preglasno izgovorjena beseda sama je vsem privzdignila glavo in sprožila nejevoljni „psť“. Tako svarilo je vselej popolnoma zaleglo, ljudje so splošno bili tačas še olikani.

Pa tudi doma sem se zakopaval v knjige. To mi je bilo največje in najlepše razvedrilo.

Človek ima v sebi tri različne lastnosti: um, čustvo in voljo; razvijati mora, posebno mlad človek, vse tri obenem, če hoče kdaj postati kaj prida.

Zato sem bral in bral, da bi se izobraževal in kaj več naučil. Um mi je namreč zmerom kazal neke vrzeli. Tako sem hlatal za vsem, da bi jih mašil. Stara ljubezen do knjig mi je sladila trud, neutrudljiv sem bil.

Po zadnjem pogovoru s tovarišem Maksom sem se lotil tudi Marksovega „Kapitala“, pa sem kmalu spoznal, da ga ne razumem kaj prida, premalo sem še vedel o socialistični vedi v vsem njenem obsegu.

Branje socialističnih spisov se me je vendar močno prijemale in mi kazalo, kako so dobrine tega sveta krivično razdeljene med ljudi. Velik tlači majhnega, bogat skube ubogega.

Sleherna krivica me je grizla, kakor bi se godila meni.

V mladem človeku močno žari iskra notranjega ognja, ki se imenuje tudi vest in zavest, posebno osebnostna in narodnostna zavest. Ta žar, ki me je na vso moč grel že iz dijaških let, se je zdaj razpihal v velik velik ogenj.

Strog, resen sem postal, posebno glede narodne zavednosti sem bil že kar bolešno občutljiv.

Starost. (Fot. Fr. Krašovec.)

Vratar hiše, v kateri sem stanoval, je bil neki mož srednjih let iz okolice Herpelj; tudi žena mu je bila od ondod. Imela sta sinčka, dobri dve leti starega. Z njim sta govorila le — italijanski.

Ko sem to prvič slišal, sem se resnično zgrozil in ju v sveti jezi naskočil s hudo grajo.

»Ma kej česte?« sta se me složno otepavala oba. »Kdor živi v Trstu, mora znati italijansko.«

»Kakor sta se naučila vidva, se tudi otrok tega nauči, kadar bo treba; materin jezik pa mu mora biti slovenski, saj sta vendar tudi vidva Slovenca.«

Oba sta se mi smejala.

»Če se vama,« sem ju dalje pestil, »že ne smili otrok, ki mu s tujstvom dušita in tajita materino besedo, ali vaju vsaj sram ni tega strašnega greha?«

»E, kaj!« je mati odmahnila. »Italijansčina mu bo potrebna, najbolj potrebna že, ko začne hoditi v šolo.«

»Jezus, kaj ga res hočete čisto poitalijančiti?« sem se še bolj zgrozil. »Slovenski otrok spada vendar le v slovensko šolo!«

»Slovenska šola — to ni nič!« se mi je mož zaničljivo nasmehnil.

»Tako ne mislijo in ne govorijo pravi Slovenci!« sem ga skoraj do solz užaljen trdo zavrnil.

»Ker so neumni — avstrijakanti!« je tudi on kar revsknil vame.

»In tanto' — sicer pa: otrok je najin!« je tudi ona že čisto bojevito zaščeketala. »Kaj vam mar, kako ga vzgajava?«

Kaj bi se še dalje bõl s takima butcema? Molčé sem se okrenil in prav otožen in jezen odšel svojo pot. Pozabil tistega žalostnega dogodka nisem, raz-

umel sem ga pa kmalu. Zvedel sem namreč, da je tisti vratar — mednarodni socialni demokrat.

To me je prav poparilo.

S socialno demokracijo sem se še zmerom nekoliko spogledoval. Nisem si mogel tajiti, da je vendarle že dosti dobrega storila in da še stori za delavce. Zato sem ji zdaj močno zameril, da si kultivira — vzgaja take — sodruge.

»Socialna demokracija ni vsega kriva,« me je spreobračal neki starejši znanec; »socialisti tudi niso sami mlačneži in uskoki. Jezik in vera sta srčna in duhovna last vsakega posameznega; če so jima korenine prešibke in preplitve, je krivda drugje. Kdor ne stopi v življenjski boj npravno trden in narodnostno zaveden, se res utegne kmalu pogubiti.«

»Kdor je versko trden, je tudi narodnostno zaveden,« sem skušal razumeti. »Ali je tako?«

Molče je pokimal.

»Omalovaževanje narodnostne zavesti in zasmehovanje vernosti ga vendarle spodnaša. Mar ne?«

»Samo male in omahljive, pritlikavce in slabiče, vse take, ki nikoli niso bili ne krop ne voda,« je odkimal in premolknil. »Veste,« je čez čas povzel prejšnjo misel, »domačini Slovenci v mestu in okolici stojijo trdno, ne omahujejo; zametavajo in pogubljujejo se le doseljeni Kranjci in Štajerci nižjega stanu; tudi javne hiše po vseh obmorski mestih — to je splošno znano — polnijo skoraj same Kranjice in Štajerke.«

Kar zazeblo me je.

»Ali je tudi tega kriva socialna demokracija?« je nadaljeval. »Morda neka umišljena beda? Nikakor ne. Beda, resnična ali umišljena, je le kilav izgovor razuzdanosti in zavrženosti. Krivi pa so starši in vsi vzgojitelji, ki ne vzgojijo mlade ljudi puščajo od hiše.«

Pritegnil sem mu na vse srce.

»Boljša je pest domače zemlje, kakor na tujem so zlate goré.«

»Naj človek pol sveta obteče, doma najboljši kruh se peče,« mi je pritegnil on in spet povzel:

»Skušnja uči, da so uskoki med šolanimi ljudmi prav redki; če pa že so, so res le slabiči.«

Znanec je vedel prav. O tem sem se kmalu prepričal.

V kavarni sem spoznal dva gospoda, oba doma iz širše ljubljanske okolice. Štela sta se med velike narodnjake in hude naprednjake. Otroci pa so jima bili sami čisti — Italijani s slovenskim imenom.

Prav blizu v moji sosesčini je stanovala neka vdova po rodu iz Šentruperta na Dolenjskem, tudi njen rajnki mož je bil od ondod. V mladih letih sta prišla v Trst in se potujčila. Njeni otroci, zdaj že odrasli, niso znali nobene slovenske besede.

Pred davnimi leti se je neki sorodnik moje matere zgubil v Trst. Nikoli več ni bilo slišati o njem, dom

in svoje je čisto zgrešil. Zdaj je po nekem čudnem naključju zvedel zame, svojega sorodnika, in me obiskal, »perche siamo parenti« — ker sva pač sorodnika.

»Če ste res stric Damijan, govorite, prosim, kar po domače, saj bi naju sicer moralo biti sram,« sem mu ustavil italijansko drdro.

Stari mož me je debelo pogledal in začel težko, pa še zadosti spretno govoriti po naše. Povedal mi je, da je še samec in da si je nabral nekaj premoženja, ki ga zdaj lepo počasi uživa.

»Zakaj se ne vrnete domov?« sem vprašal. »Ali vsaj v domače kraje?«

»Ni mi do tega; rad sem tu, kjer sem,« se me je odločno otresel.

»Hvala Bogu, da je ostal samec,« sem si mislil, »tako vsaj tudi on ni zarodil Italijanov slovenske krvi.«

Iz vlekel sem iz njega, da ne hodi v nobeno slovensko družčino in da je nič ne pogreša. Socialist da ni in da nikoli ni bil.

»Izkoreninjenec si pa le,« sem si otožno mislil.

In z nobeno besedo ni nič vprašal po domačem kraju in po domačih ljudeh.

Nikoli več se nisva videla.

Jaz pa sem večkrat zdrsnil domov, saj me pot ni nič veljala.

Ob prvi priliki sem materi povedal o stricu Damijanu.

»Ne čudi se,« je dejala, »rad in lahko se je zavrgel, odljudne, samoglave čudi je bil in —« Hotela je reči še nekaj, pa mi je zamolčala.

18. Avstrijakanti

Očitek tistega butca vratarja, češ da so dobri Slovenci neumni avstrijakanti, me je pekel, kadar sem se ga spomnil. Povedal sem ga nekemu staremu Tržačanu, češ ta gotovo vé, kako je s to rečjo.

Vedel je in mi povedal.

Tržaški in okoliški Slovenci so pred nekaj leti še kljub vsemu verovali v Avstrijo. Stara monarhija je poznala zvestobo Slovencev in jim v svoji slepoti ni bila za to prav nič hvaležna, dobrikala pa se je peščici Italijanov in se gnala za njihovo ljubezen. In da bi se jim prikupila, je jemala zvestim Slovincem in dajala Italijanom, ki so Slovence prav zaradi zvestobe do Avstrije zaničevali in jim zoprvali, kjer so mogli; nazadnje so jim vzdeli še podsmešno in zaničljivo ime — »avstrijakanti«.

Slovence je krivica, ki jim jo je delala Avstrija, močno pekla, spregledali pa le še niso.

Italijani sami so bili irredenti — neodrešeni, še neodrešeni izpod avstrijskega jarma, kjer se jim je prav za prav izvrstno godilo; kar očitno so škilili v Italijo

in jo čakali, da že pride in Avstrijo okrne za vse primorske dežele.

Zaradi tega in takega delovanja ni bil noben Italijan nikoli ne preganjan ne kaznovan. Če bi bili Slovenci le približno kaj takega počenjali, bi jih bili avstrijski rablji vse postrelili in pobesili.

Zgodilo pa se je leta 1898, da je ob ženevskem jezeru italijanski anarhist Luccheni umoril avstrijsko cesarico Elizabeto, po vsem svetu begajočo ženo cesarja Franca Jožefa I.

Prostodušni Slovenčki v tržaški okolici so mislili, da se morajo čutiti prizadete in užaljene v svojem patriotičnem čustvu; prihrumeli so v mesto in nekoliko podemonstrirali zoper Italijane, morilčeve sonarodnjake.

In kako se je stara Avstrija izkazala hvaležno?

Takole: ukazala je svojim biričem, naj polovijo vse Slovence, ki so demonstirali zoper Italijane. Biriči so to storili. Potlej so po dva in dva vklenili, vse dvojice priklenili ob dolge verige in jih kakor najhujše razbojnike po sredi tržaškega mesta ob belem dnevu odgnali v zapore deželnega sodišča.

Obakraj ceste in ulic pa so stali rjoveči Italijani, ki so vsi po jetnikih pljuvali, se jim škodoželjno smejali in jih med velikim krohotom zmerjali: »Avstrijajakanti! Avstrijajakanti!«

Še malo, pa je bila izrečena tudi sodba. „Neumni avstrijajakanti“ so bili trdó obsojeni; vsi vkup so dobili nad sto let zaporne kazni.

V zaporu so se kakor prerodili. Nobenega avstrijajakanta ni bilo več med njimi.

In posihmal ni ne v mestu ne v okolici nobenega Slovenca več, ki ne bi Avstrije vsaj tako mrzil, kakor jo črtijo Italijani sami.

»Kaj je Avstrija res že čisto slepa?« sem se vprašal na glas, ko sem vse to slišal.

»Quem dii perdere volunt, cecum fecerunt — kogar mislijo bogovi pogubiti, ga prej oslepijo,« mi je stari Tržačan odločno pokimal. »In Avstrija se bliža svojemu koncu, če je Bog še kaj pravičen!«

Avstrija v Trstu res ni bila na dobrem glasu. Po strani so gledali vsakega, kdor je nosil avstrijsko uniformo.

Tako okolje me je močno jemalo s seboj ter me predelovalo in pripravljalo za posebno, tudi javno udejstvovanje.

SLOVAŠKA POTA

VIKTOR SMOLEJ

Hurbanovci

V začetku leta 1848 je planila revolucija na Francoskem, nakar je njen zubelj švignil po vsej Evropi. Naravno, da se je vnelo tudi v tako babilonski in absolutistični državi, kakor je bila Avstrija. Razumljivo je, da so bili najbolj pripravljeni Madžari. V istem parlamentu, v katerem so izglasovali kmečko odvezo, so sprejeli tudi zakone, da postane madžarščina uradni jezik na Ogrskem. Osameli prvi slovaški poslanec v peštanskem parlamentu, Ljudevit Štúr, je kot glas vpijočega v puščavi brez uspeha ugovarjal. Dalje so Madžari dosegli tako samostojnost za Ogrsko, da jih je le še cesarjeva oseba vezala z Dunajem. A dvignili so se tudi drugi narodi. Marca so se sešli v Zagrebu Hrvati, ki so za svojo domovino zahtevali v Ogrski enako samostojnost, kakor jo je dobila Ogrska v okviru Avstrije. Isto so zahtevali Srbi v Vojvodini, Romuni v Transilvaniji in tudi Slovaki na Slovaškem. Slovaški voditelji, ki so bili dotlej le jezikoslovci in kulturni delavci, so čez noč postali tudi politiki. Toda ljudstvo se v politiko še ni spustilo. Narodno prebujenih množic kakor istodobno Slovenci, tudi Slovaki niso imeli. Da bi jih voditelji na shodih pridobili, pa vlada ni dovolila. Morali so pred njeno silo pobegniti na Češko.

Prav tedaj se je vršil shod avstrijskih slovanskih narodov v Pragi. Kam naj se obrnejo Slovani? Za Avstrijo ali proti njej? Ko je Štúr prišel v Prago, so ga študentje sprejeli na ulicah in javno sežgali Kollárjevo knjigo, s katero je stari pesnik, pristaš jezikovne in kulturne edinosti češkoslovaške, nastopil proti uvedbi svoje rodne govornice v knjigo. Drugi Slovak, tihi Šafárik, kabinetni učenjak, ki je bil daleč od politike, je na shodu govoril o slovanskih sosedih, Nemcih, Madžarih in Italijanih: »Če ne maramo take izobrazbe, o kakršni govorijo oni, to je, če se nočemo ponemčiti, pomadžariti ali poitalijančiti, nas zmerjajo z divjaki, barbari in sužnji. Če hočemo izobrazbe, to je, če se hočemo popolnoma poslovaniti in biti Slovani, kakor nam govori glas vesti, tedaj nas nazivajo izdajalce domovine in zločince, sovražnike njihove svobode... Tako ne sme več biti. Kocka narodov je padla: prišel je tudi za nas odločilni čas, prej kakor smo pričakovali. Čistost pred vestjo in Bogom nič ne pomeni v očeh sodbe tega sveta, v očeh sodbe narodov. Ali se z dejanjem očistimo in dokažimo, da smo sposobni za svobodo, ali pa se spremenimo čimprej v Nemce, Madžare in Italijane... da nam ne bo treba svoje sramote in svojega ponižanja prenašati na svoje sinove... Npravna smrt je najhujša smrt, a npravno

življenje najvišje življenje... Iz suženjstva ni poti do svobode brez boja: ali zmaga in svobodna narodnost, ali pa častna smrt in po smrti slava.«

Palacki je govoril, da bi bilo treba Avstrijo ustvariti, če je še ne bi bilo, štúr pa je bil mnenja, da je Avstrija ječa narodov in da jo je treba razdreti. Na njegovo stran se je postavil tudi Čeh Karel Havlíček-Borovský. »Ne rešujmo Avstrije!« je klical štúr, ker je tedaj šlo za to, ali se bo Avstrija pridružila Nemčiji. »Naš cilj je ohranitev samega sebe. Najprej moramo služiti sebi, potem drugim. Doslej je Avstrija stala, mi pa smo umirali. Kaj bi porekel svet, če se ne bi potegovali za nič drugega kot za to, da ohranimo Avstrijo. Če pade Avstrija, mi ne bomo padli. Ne govorimo, da hočemo ohraniti Avstrijo, niti da hočemo ustvariti državo avstrijskih Slovanov. To nam bo vzelo vse simpatije evropskih narodov. Povejmo, da hočemo biti pod avstrijsko vlado kot samostojne slovanske občine, s tem poudarjamo slovanstvo... Zato pa je treba najprej zdrobiti silo Madžarov.«

Res so morali kmalu vsi Slovani nastopiti proti Madžarom, toda ne v svojo korist, temveč v službi cesarskega Dunaja. Praški kongres se je brez uspehov razšel. Istočasno je v Pešti zboroval parlament, a v njem niso imeli Slovaki nobenega zastopnika več. Zato se je Hurban odpravil k Hrvatom, ki so dvigali glavo pod Jelačićem in se pripravljali na spopad z Madžari. S solzami v očeh je v hrvatskem saboru prosil Jelačića in govoril o neznosnem položaju svojega naroda. Sabor je dal zagotovila, da bodo Hrvatje kot pogoj miru postavili Pešti zahtevo, da priznajo slovaški narod kot enakopraven s seboj in spustijo iz ječ slovaške narodnjake. Nato je odšel Hurban še k Srbom v Vojvodino in se vrnil na Dunaj. Tu mu je Jelačić sam osebno obljubil, da se bo v boju za hrvatske pravice bojeval obenem tudi za slovaške.

Sedaj je prišel odločilni trenutek tudi za Slovake. Madžarski revolucionarji so se dvignili proti dunajskemu cesarju. Cesar Ferdinand je najel proti madžarskim vstajnikom Hrvate in Slovake kakor nekoč cesar Janez proti Brdavsju Krpana. Na Dunaju so tedaj pod Hurbanom ustanovili Slovaki Narodni svet in zbrali prostovoljcev za lastno vojsko proti Madžarom. Z orožjem v roki so tedaj nastopili proti svojim tisočletnim gospodarjem. Voditelj jim je bil Hurban, zato so se ti vstajniki imenovali hurbaniste ali hurbanovce. Bilo jih je kakih pet sto, večinoma Slovakov in Čehov, precej je bilo tudi Nemcev in še nekaj drugih Slovanov. Strelivo in orožje so dobili od Hrvatov, denarno podporo pa je dal bivši srbski knez Miloš Obrenović, ki je tedaj živel izven svoje domovine. Častniško vodstvo so imeli trije Čehi.

Začel se je boj. Hrvati so udarili od juga, cesarske vojske od Dunaja proti Pešti, Slovaki, ki so prisegli

dunajskemu cesarju in Narodnemu svetu, pa čez Moravo na svoja tla. Tu so takoj oklicali neodvisnost svoje dežele od Madžarske. Njihovo število se je takoj dvignilo na nekaj tisoč. Bilo je to jeseni leta 1848. Po nekaterih uspehih spopadih na zahodnem Slovaškem so zadeli na premoč madžarske vojske v Považju in se morali hitro umakniti spet na Moravo. Madžari so takoj proglasili na Slovaškem obsedno stanje, polovili nekaj vstajnikov in dva od njih obesili.

Drugič je vdrla prostovoljska vojska s Češke na severozahodno Slovaško. Ta druga armada je v zimi 1848 in pomladi 1849 dosegla lepe uspehe v gornjem Považju. Toda ker je bil tudi drugi prostovoljski zbor nezadostno oskrbovan in izčrpan in ker so tudi v častniškem zboru nastali spori, se je kmalu razšel.

Pa še tretjič so Slovaki prijeli za orožje. Ko so Madžari oklicali samostojno Ogrsko in odstavili Habsburžane z ogrskega prestola, so slovaški prostovoljci tretjič nastopili v Považju in v srednji Slovaški. Ko je madžarska vojska klonila pred rusko, ki je prišla avstrijskemu cesarju na pomoč, se je razšla slovaška prostovoljska vojska tretjič in zadnjič.

Slovaški upor ne kaže izrednih vojaških dejanj in tudi ni kako bistveno vplival na potek bojev Dunaja proti Pešti. Toda tedaj je prvič po dolgem tisočletju slovaški narod spet segel po orožju, da se bori za svojo svobodo. Ne s knjigo in papirnati protestom, temveč z zastavo življenja je dejavno nastopil za svoje pravice v družini narodov. Malo so bili izurjeni, pa tudi orožja je bilo malo, toda prelivali so kri in to je bil znak, da mladi narod ne bo umrl. Najslabše pri uporju je bilo to, da je ogrel le plast izobražencev in samo zahodno Slovaško. Nad voditelji je stalno visela vrv, ki so se ji izognili samo s skrivanjem in bivanjem na Moravi in na Dunaju. Da naštejemo samo nekatere mučenike in junake iz teh dveh viharnih let! Slovaškega učitelja je umikajoča se madžarska vojska v Kremnici obesila. Pesnika Janka Krála je izpod vislice rešilo le odločno Jelačićevo pismo Pešti, da bo dal vsakega Madžara, ki ga sreča na svojem pohodu, obesiti na prvem drevesu, če se slovaškemu narodnjaku Králu skrivi en sam las. Enako je Jelačićeva vojska rešila izpod vislice in končno tudi iz ječe narodnjaka in pisatelja Daxnerja in Franciscijsa. Profesorja Viliama Paulini-Totha so Madžari vrgli v ječo in mu ponudili na izbiro vislice ali honvedstvo. Izbral si je pač drugo. Enako je bilo s teologom Dobšinskym, le da so ga kot honveda ujeli cesarski in je moral za kazen služiti še v cesarski vojski. Janko Matúška, pesnik himne Nad Tatrom se bliska, se je pozimi 1848—49 skrival dneve in noči v snežnih zametih oravskih gozdov. Nič manj nasilja seveda niso prenašali preprosti ljudje, ki so

sami ali pa njihovi sorodniki služili v Hurbanovih vojnih. In kaj so pretrpeli v ječah, ko se je na Slovaškem spet ustoličila madžarska vlada! Mnogo hurbanovcev se je poskriilo po zapuščenih lazih zahodne Slovaške, po gozdovih in samotah Malih in Belih Karpatov. Tu je tlel ogenj upora še dalje, podžigala ga je namreč še misel na skupno svobodo s Čehi onstran Morave. Iz teh lazov je zrastel tudi general Milan Štefanik, vodja boja Slovakov za svobodo v letih velike vojne 1914—1918.

V splošnem se narodne množice tedaj še niso zganile. Bilo je v narodu precej junaškega žrtvovanja in mnogo samozavesti, toda v glavnem je ostal sklonjen k tlom in prenašal vse udarce od leve in desne, kakor pravi anekdota: Leta 1848 je odšel Slovak na pot, pa je srečal četo madžarskih gardistov. Ti so ga ustavili in vprašali: »Kaj si?« Slovak je možato odgovoril: »Slovak!« Gardisti so ga prijeli in hudo pretepli. Slovak je šel dalje pa je srečal spet skupino vojakov. Ustavili so ga in vprašali: »Šta si ti?« Slovak je sedaj mislil, da boljše stori, če se zataji, in je rekel: »Madžar.« A vojaki so bili Srbi, pa so ga ozmerjali: »Madžarina — črna psina!« in so ga še temeljiteje premlatili kakor Madžari. Slovak je šel spet dalje in v tretje srečal vojake. Bili so Čehi iz cesarske vojske. Kaplar ga vpraša: »Kaj si?« Slovak mu v odgovor kar nastavi hrbet in pravi: »Nič ne sprašuj, kar bij!«

Res so Slovaka po letu 1848 bili tako z Dunaja kakor iz Budimpešte. Krpan na Dunaj, Krpan z Dunaja! bi rekel Levstik. Cesar je za plačilo pridnim in upornim dal enako plačilo: policaje in Bachove huzarje. Dobili so jih Slovaki, še več seve njih vstajniški voditelji. Hodža je zgubil duhovsko pravico za vso Ogrsko in je ob borni pokojnini smel životariti v češkem Tešinu do smrti. Štúr je grudil bedo v Modri pri Bratislavi, pisal, kolikor so mu pustili objavljati, a podpiral ga je Miloš Obrenović, ki je živel tam blizu v prostovoljnem izgnanstvu. Na nekem lovu se je ponesrečil in za rano umrl. Tako je dokončal svoje tragično življenje. Največ sreče je imel še tretji, Hurban, ki se mu je posrečilo obdržati svojo faro in s tem trdna tla pod seboj. Ostal je še nadalje neizprosen nasprotnik Madžarov. Svojim otrokom ni dovolil, da bi se naučili madžarsčine. Ko je v slovaških narodnih krogih vstala misel, naj slovaški sinovi študirajo pravo, da bodo v bodočem poklicu samostojni in neodvisni od vsakokratnega režima v Pešti, sta Hodžev in Hurbanov sin, poznejši pisatelj Svetozar, znan pod pisateljskim imenom Vajanský, študirala v Bratislavi pravo, a se madžarsčine nista dobro naučila. Hurbanova mlajša sinova pa nista videla madžarskih šol. Najmlajši je imel hrvatsko zrelostno spričevalo in je po očetovi smrti prišel na evangeličansko bogoslovje v Bratislavo. Ko so ga tu izključili zaradi narodnega prepričanja, je odšel v Rusijo in tam kot študent v Petrogradu

umrl. Madžarske oblasti pa so s sovraštvom zasledovale starega borca in se niso v tem ustavile niti pred njegovim grobom. Ko so na grob postavili spomenik, oblasti niso dovolile dostopa niti ženi niti otrokom. Ko je najstarejši sin, pisatelj in časnikar Svetozar, v ogorčenju napisal o tem članek v slovaški politični časnik, je za to dobil — eno leto ječe!

Nad nobenim narodom na Ogrskem se po letu 1848 Madžari niso tako znašali kot nad Slovaki. Hoteli so jih na vsak način uničiti. Posebno še po letu 1867, ko sta si Dunaj in Pešta razdelila vlado v Avstriji in Ogrski, Madžari niso dovolili Slovakom ne šol ne semenišč, tako da si niso mogli vzgajati ne duhovnikov ne učiteljev ter bili tako rekoč obsojeni na duhovno smrt. Tik pred letom 1848 je Košut razglasil v Pešti, da je treba na Ogrskem zatreti vsak »panslavizem«, in je ob sledeči revoluciji razpisal cekine na glave slovaških voditeljev. Leta 1849 pa je ta slovaški renegat, kandidat za ogrski prestol, eksgubernator Ogrske, detronizator habsburške dinastije in fevdalski levičar deklamiral po Parizu in Londonu o svobodoljubnem madžarskem narodu in njegovem viteškem boju za enakopravnost narodov v Avstro-Ogrski. Košut in mnogoštevilni njegovi tovariši v izgnanstvu po Evropi so sloveli kot bojovníki za demokracijo, svobodo in enakopravnost narodov. Slovaki pa so bili nasprotno v očeh Zahodne Evrope ožigosani za zaostale, nazadnjaške hlapce absolutističnega Dunaja. Tako je Evropa prav do danes gledala na Slovake skozi naočnike madžarskih fevdalnih liberalcev, ki so v svojih navdušenih govorih o svobodi mislili le na svoj madžarski narod; vsi drugi pa bi po njihovem mišljenju morali biti srečni, če se smejo utopiti v krvi nekdanjih azijskih konjenikov.

Toda narod, ki je imel mučenike iz leta 1848—49, ki je rodil preroditelje kot Bernoláka, Štúra in Hurbana, ni mogel več umreti. Narodna misel je osvajala vse širše kroge, narod je vstajal k samostojnemu kulturnemu in političnemu življenju.

A do svobode je vodila še dolga, trnova pot.

Dan svobode je oznanil in v zarji novega dne ugasnil potomec mladega Slovaka iz karpatskih samot in lazov, ki so ga Madžari 1848 obesili, zvezdoslovec, letalec in general Milan Rastislav Štefánik.

Milan Rastislav Štefánik

Nekoč je živel...

Tako bi se morala začeti pravljica o kmečkem dečku iz Malih Karpatov, ki je iz slovaškega študenta postal zrakoplovec francoske armade, vojskovodja čeških in slovaških legij v veliki vojni 1914—1918 in prvi vojni minister svobodne nove države, republike Českoslovaške.

Nekoč je živel Slovak...

Pod snežno odejo. (Fot. Fr. Krašovec.)

In vendar to ni le izpodbudna pravljica o čudovitem junaku, temveč resnična življenjska pot zvezdoslovca, letalca in generala, resnična zgodba iz stvarnega življenja, ki pa si jo kljub temu pripovedujejo njegovi bratje in sestre kot skrivnostno pravljico: Nekoč je živel...

V jugoslovanskem parlamentu je prav do razpusta zadnje skupščine pred uvedbo diktature zastopal vojvodinske Slovake evangeličanski pastor, brat Milana Štefánika. Na nitranskem gradu sem srečal častnika, kapitana iz konjeniškega polka, ki je pripovedoval z rezkim glasom, iz katerega je zvenelo sovraštvo, o bojih leta 1938 na vzhodnem Slovaškem z Madžari in o slovaški vladi na južnem Slovaškem tik pred oddajo dežele Madžarski. Bil je nečak velikega generala. V srednji Slovaški sem v vlaku slučajno naletel in spregovoril z dostojanstveno gospo, sestro velikega letalca in zvezdoznanca. A v njegov rojstni kraj nisem imel prilike priti. Rad bi tam šel po stopinjah njegove mladosti in se pred veliko mogilo nad njegovo rojstno vasjo zatopil v veličino njegove življenjske zgodbe: Nekoč je živel Slovak...

Bernolák? Bil je preprost trnavski kaplan, ki je le eno, omejeno narečje uzakonil v knjige. Hollý? Je bil tudi preprost župnik, zasanjan pevec, ki je slavo iskal v zasanjani preteklosti tisočletij in ustvarjal vizije

v strahu pred svojim časom. Štúr? K vstajenju je klical sodobnike, narodno enoto ustvaril v pisani besedi, ki je zaobjela vse, od mrtvih dvignil svoj rod. Hurbanovci? Za novi narod so nastopili z orožjem v roki, duhovnom so se pridružili že tudi neduhovni. Ne več odmaknjene preteklosti, živo sedanost so hoteli videti.

Narod je od abecedarčka zrastel v mladega fanta. Bilo je jutro mladega naroda. Sonca še ni bilo, a od vzhoda je že lil žar jutranje zore.

Dan sta prinesla prebujenemu narodu Milan Rastislav Štefánik, mož svetovnih razgledov in titan volje, ter Andrej Hlinka, kmečki župnik, tribun ljudskih mas, oče naroda in politik srca.

Med tako imenovanimi myjavskimi lazi, stran od velikih cest in množic, se skriva rodni kraj Štefánikov. Pokrajina med Malimi in Belimi Karpati, po katerih teče reka Myjava, pritok Morave, posreduje lahek prehod iz slovaškega Považja v češko Pomoravje. Kraji kot Brezová, Hlboké, Myjava so živo znani iz let slovaške vstaje, ker so dali največ vstajnikov. Po končani revoluciji pa so skrite samote in lazi premnogim, ki so jih iskala madžarska oblastva, nudili skrivališče, da jih ni zadelo nasilno maščevanje za plemeniti boj za narodno svobodo. Med temi griči se skrivajo samotne kmetije, na katerih prebivajo samozavestni, trmasti kmetje, po večini evangeličani. Tu so leta 1848 Madžari dva obesili, ker sta podžigala ljudi k upor, in eden od njiju je bil naravnostni prednik generala Štefánika.

Milanov oče je bil evangeličanski župnik, eden izmed drobnih, skritih narodnih delavcev, ki jih je požrtvovalnih in skromnih tako potrebovala slovaška dežela. Bili so časi politične gluhot, najbolj premetenega pritiska madžarske oblasti iz Pešte, popolne narodne strčnosti, ko je narod že stal z eno nogo v grobu, kakor da je bilo vse delo narodnih preroditeljev zaman. Tedaj ko je rastel Štefánik, je moral biti vsak junak, kdor ni hotel biti Madžar. Štefánik se je rodil v vasi Košiariska 1880. Ko se je odpravil v svet, da se izobrazí narodu za vodnika ali vsaj skromnega delavca, je moral pač računati na preganjanje in stisko, če je mislil ostati sin svojega naroda. Res so ga zaradi narodnega prepričanja vrgli dvakrat iz šol, a na tretji šoli je dve leti pred 1900 končal gimnazijo z odliko. Posrečilo se mu je, da je mogel oditi potem študirat na vseučilišče v Prago. S svojim prikupnim nastopom si je znal pridobiti dostop v odlične praške meščanske družine. Študiral je astronomijo. Pri študijah se je tako odlikoval, da so mu omogočili nadaljevanje študij v švicarskem Zürichu in v laškem Milanu. Doktorat pa je prišel delat spet v Prago, kjer je tako leta 1904 svoj študij dokončal. Da bi se vrnil na Slovaško, je bilo v tedanjih političnih in narodnih razmerah nemogoče. Kaj naj bi počel učeni zvezdoslovec v svoji domovini,

ki ni imela niti popolnoma slovaških ljudskih šol, kaj šele srednjih ali celo vseučiliških! Če bi hotel priti na peštansko univerzo — da, lahko, toda iz Štefánika bi moral postati kak Istvány in iz slovanskega Milana Miklos.

Toda pravljica se je nadaljevala, oziroma začela zapletati.

Praški profesor mu je dal priporočila, s katerimi se je mladi znanstvenik odpravil v svet, v neznano francosko vlemesto ob Seini, v Pariz. Spočetka je stradal, ni se znašel med ljudmi, ki jih ni poznal. Toda volja je bila močnejša od neprijaznega sveta. Pot ga je končno zanesla v Meudon pri Parizu k zvezdoslovcu Janssensu, ki ga je sprejel v svojo zvezdarno. Bilo je to leta 1905, ko je mladi Slovak imel 25 let.

Začela se je njegova pot navzgor. Študentovska leta so mu zapustila težko želodčno bolezen, ki ga je mučila z groznimi, vedno hujšimi bolečinami vse življenje. Opominjala ga je, da je telo pač preslabotno za njegovega duha. Vse bolečine pa je vedno prenašal ledeno mirno, ker mu je pomagala jeklena volja.

Ko je dobil zaposlitev, je sklenil ostati v tujem svetu. Dom? Saj bo več storil zanj, če ostane v široki tujini in zvezdam išče pota, kakor če se vrne in gnije v zapuščenih slovaških razmerah. V njem je gorela zavest o velikih nalogah, ki ga čakajo. Ni pozabil na domačijo, toda služiti ji je hotel v velikem svetu, pridobivati ji prijateljev in jih opozarjati na barbarska nasilja, ki se vršé nad njegovim narodom med Donavo in Tatrami.

Pridobil si je francosko državljanstvo in kmalu po svojih delih zaslovel kot eden prvih zvezdoslovcev. Zaupali so mu vrsto izrednih znanstvenih nalog. Postal je ravnatelj zvezdarne na Mont Blancu in po nalogu znanstvenih družb in državnih oblasti študijsko prepotoval Španijo, Turkestan, Italijo, Sicilijo, Alžir in od tam Saharo. Nato je v Srednji Aziji postavil svojo opazovalnico, ustanovil observatorij na Tahitiju, bil 1915 ponovno tam ter v diplomatskem in znanstvenem poslanstvu v Ekvadoru. Svoja znanstvena opazovanja in izsledke je objavljajl v francoskem in italijanskem jeziku ter se udeleževal mnogih znanstvenih kongresov kot enakovreden med izbranimi. Njegove raziskave in znanstvena potovanja so ga privedla v stik z najodličnejšimi in najvplivnejšimi znanstvenimi in visokimi družabnimi krogi francoskega pa tudi širokega sveta sploh. In prav ti stiki so kmalu postali najpomembnejši za propagando o njegovem tlačenem in zapuščenem narodu.

Prišla je velika vojna 1914, ki je potegnila za seboj v vrtinec divje moritve še tri naslednja leta. Vrtinec je potegnil vase tudi zvezdoslovca Štefánika, čeprav bi človek mislil, da ne vidi tal pod seboj, se izgublja v kozmične dalje in ne pomni več svojih myjavskih

gorie in lazov. Ne, znanstvenik je popolnoma preokrenil svojo pot. Iz zvezdoslovca se je rodil vojak.

Takoj ob začetku vojne je stopil v francosko vojsko kot navaden vojak zrakoplovec. Če že ni več zasledoval kroženja vsemirja in svetovij, pa je hotel vendarle biti v nebesnih višinah. Kot aktivni zrakoplovec si je kmalu pridobil častniško stopnjo. Sodeloval je kot francoski letalec v Srbiji prav tedaj, ko se je začela srbska Golgota, umik čez Albanijo. Pri nekem poizvedovalnem poletu je padel na albanska tla, toda ostal živ. Drugič so srbski vojaki streljali nanj, misleč, da je avstrijski, pa se je spustil mednje, da ga niso podrli. Ko je prvič padel z zrakoplovom, je dobil hude notranje poškodbe, pa se ni brigal za rane. Odnesel je dragoceno poročilo o srbskem umiku solunski francoski vojski, ki bi jo bila sicer nemško-avstrijska vojska ujela v past. Za to je dobil odlikovanje, red Miloša Obilića. Iz Albanije je odšel v Italijo, kjer bi moral nekaj časa počivati, da bi ga mogli operirati, toda ni vzdržal. Pobegnil je iz bolnišnice v Francijo, kjer je vojaške oblasti obvestil o srbskem umiku. Šele nato se je dal operirati.

Zima na vasi. (Fot. Fr. Krašovec.)

Ivan Žabota: General Štefánik.

Stiki z najvišjimi krogi in osebne odlike: hrabrost, jeklena volja in neomajna vera v zmago pravice in svobode, so Štefániku omogočili, da je uspešno nastopil v akciji za osvoboditev Slovakov in Čehov. Masaryk in Beneš sta spočetka vodila borbo le po časopisu in v ožjih političnih krogih. Štefánik pa je našel takoj dostop v najvišje politične, diplomatske in vojaške kroge zahodnih vojujočih se sil. Leta 1915 se je začela v Evropi akcija za osvoboditev nenemških avstroogrskih narodov. Konec tega leta je stopil v akcijo tudi znanstvenik Štefánik. Na njegovo pobudo so leta 1916 ustanovili Narodni češkoslovaški svet v Parizu s predsednikom Masarykom, podpredsednikom Štefánikom in tajnikom Benešem. To je bila v zamejstvu diplomatska osnova vsega češkoslovaškega boja za osvobojenje. Šele po Štefánikovem prihodu so se Čehom in Slovacom odprla vrata v visoke politične in vojaške kroge, ki so tedaj odločali. Štefánik, dasi protestant, je navezal zelo pomembne stike celo z Vatikanom. Masaryk, voditelj češkoslovaškega boja za osvobojenje v zamejstvu, priznava v svoji knjigi Svetovna revolucija, da je prav Štefánik njemu in Benešu uravnal pot zlasti pri Francozih, n. pr. do Brianda in do mnogoštevilnih drugih vplivnih osebosti v Parizu. Prav od Štefánika je Foch prvič slišal o narodnostnih težnjah Čehov in Slovakov.

Štefánik je s svojo osebnostjo dosegel, da je minister Briand znatno podprl delo češkoslovaškega zamejskega odbora z izjavo, da Francija s simpatijami spremlja vse prizadevanje Čehov in Slovakov za ustanovitev svobodne, samostojne Češkoslovaške. V Italiji si je zlasti pridobil mnogo prijateljev v armadi, ko je leta 1917 na gornji soški fronti iz zrakoplova izsledil močne avstrijske oddelke, za katere Cadorna ni vedel in bi ga bili presenetili. Pa tudi po svoji zaročenki, ki je bila nečakinja italijanskega kralja, si je odprl dostop v premnoge laške kroge. Enako je slovaški zvezdoslovec informiral tudi Američane. Masaryk označuje v prej imenovani knjigi njegovo delo takole: »Propagando je vršil bolj kot apostol kakor kot diplomat in vojak. Meni in Benešu je utrl pot do mnogih odločujočih oseb v Parizu (k Briandu) in v Rimu. Če se spominjam nanj, mi vedno vstane v spominu podoba našega slovaškega piskroveza, romajočega po vsem svetu; le da je ta Slovaček prešel vse fronte zaveznikov, vsa zavezniška ministrstva, vse politične salone in vse dvore.« Tudi Beneš v svojih spominih na svetovni prevrat priznava Štefániku isto: »Preletel je vse zavezniške zemlje kot meteor in nam povsod pridobil prijateljev. Mi drugi smo šli za njim.«

Poleti leta 1916 ga je poslalo francosko poveljstvo s soglasjem češkoslovaškega Narodnega sveta v Rusijo. Tu se je dogovarjal z vsemi vojaškimi osebnostmi in tudi s carjem. Dosegel je složnost v delovanju že obstoječih čeških in slovaških organizacij in vojaških oddelkov. Rusija je dovolila ustanovitev samostojne češkoslovaške vojske. Od tam je šel v Romunijo, kjer je tudi zbiral češke in slovaške ujetnike. Imenovan je bil za francoskega kapitana.

Januarja 1917 je spet odšel v Rusijo, kjer je bil večkrat pri carju. Sicer se mu je zdravstveno stanje poslabšalo, toda v neugnanem delu mu volja ni popustila. Tri dni pred rusko revolucijo je odšel v Ameriko, se tu srečal z Masarykom in spet odšel v Pariz. Tu se je pogajal s francosko vlado, ki je 19. decembra 1917 res dovolila ustanovitev samostojne češkoslovaške armade v Franciji pod politično oblastjo Narodnega sveta, armado države, ki je še ni bilo. Pomladi 1918 je isto dosegel v Italiji. Poleti je že kot francoski general odpotoval v Ameriko, kjer je zaradi bolezni skoraj samo ležal, ter deloval z Masarykom in generalom Janinom. Preko Tokia in Jokohame, kjer je obiskal mikada, je odšel spet v Sibirijo. Jeseni 1918 zavezniki priznajo češkoslovaški Narodni svet za vladni organ Čehov in Slovakov in njihove vojske. V tej prvi vladi Češkoslovaške republike postane Štefánik vojni minister. To je Štefánik zvedel iz časopisov na Japonskem, ko je bil na poti k legijam v Sibiriji. Tu je imel težko delo z razburjenimi in utrujenimi vojaki, ki so hoteli domov, toda zadušil je nezadovoljstvo in boljševisko

gibanje v samem zarodku. Januarja 1919 je dobil poveljniški križ francoske častne legije.

Dne 15. januarja 1919 se je končno vrnil v Evropo, kjer ga je Pariz pozdravil kot vojnega ministra nove republike. Iz Pariza je odšel v Italijo, kamor ga je vleklo srce. Iz laškega Vidma je v zrakoplovu poletel domov. Bila je to zmagoslavna vrnitev velikega moža, ki je odšel v svet praznih rok, kot so odhajali tisoči s slovaške zemlje, pa se niso več vrnil.

Toda zrakoplov, v katerem se je vozil, ni pristal na slovaških tleh... Vnel se je in 4. maja 1919 goreč padel v Vajnarih, tik Bratislave na slovaških tleh. Kot goreč meteor se je zvezdoslovec na pragu svoje domovine utrnul s svojega neba in ugasnil...

Tako se je končala življenjska pot zvezdoslovca, ki je odkrival tajna pota zvezd in se s titansko voljo posvetil velikemu boju za osvobodjenje. Kakor utrinek je padel izpod neba in ugasnil nad svojo rodno zemljo. Bil je vrhovni poveljnik ljudem, ki so s krvjo in žrtvami ustvarjali za mejami svobodo Slovakov in Čehov. Vsi ti, izobraženci, delavci, kmetje in meščani, so se zavestno borili v Zabajkalju in na Kavkazu, na belgijskih in italijanskih bojiščih, v Franciji in ob Soči, v Dobrudži in v Sibiriji. Komaj 90.000 slabo oboroženih ljudi se je v Sibiriji prebijalo skozi tajge, pragozde, samote in podivjana ljudstva proti Vladivostoku, se reševalo pred Sibirjaki in boljševiki, pred Tatari in Mongoli, si krčilo pot proti vzhodu, da objadra svet in se vrne v svobodno domovino, a ne kot neurejena gmota, temveč kot disciplinirana vojska republike Čehov in Slovakov. Ali je majhna zemlja, ali so majhni ljudje, ki so pod vodstvom včasih komaj tridesetletnih generalov obhodili in objadrili zemeljsko kroglo in se z bojišč na vseh straneh sveta vrnil v svojo državo? V znamenju gesla: Pravica zmaguje! so prišli trije profesorji, Čeha Masaryk in Beneš ter Slovak Štefánik, pred forum sveta in pokazali, kako naj se ustvari nova Evropa. Vrnili so se: prvi kot predsednik republike, drugi kot zunanji, tretji kot vojni minister.

Nekoč je živel... Vsaka žrtev zahteva plačilo, vsaka velika ljubezen rodi svoj sad. Ali naj bi taka velika ljubezen, kakor so jo kazali veliki bojevniki za svetovno pravico, ali naj bi taki čisti nameni, kot so vodili slovaškega zvezdoslovca in generala, nič ne veljali pred večno sodbo človeštva in najvišjega Vladarja?

Nekoč je živel Slovak...

V pravljicah nikoli ne zmaga zloba in nasilje...

Štefánik je padel, ko je njegov narod stopil v polni dan svoje svobode. V spomin na svojega sina je narod nad njegovo rojstno vasjo postavil ogromno skalnato gomilo in ob tej skalnati gomili na Bradlu zagoré vsako leto v maju plamenice v njegov spomin in v znak, da človeško hrepenenje po svobodi in prostosti ne ugasne.

GENERAL LAVDON

VENCESLAV WINKLER

Pri Kožarju so kuhali žganje. Stari Matic je bil že navsezgodaj zakuril. Iz nizke šupe kraj hleva se je na lahko kodral dim in medenj se je mešal dišeč vonj po žganju.

Bil je jesenski dan, dolgočasno vreme, polno megle in dežja. Ljudje so prihajali po cesti in širili nosnice; vabila sta jih prijeten vonj in Kožarjev dobrodušni obraz, prepleten z mrežo globokih gub. Da, bila je dobra letina in vsakdo ga je dobil kozarček. Počenili so kraj kotla, ta ali oni je sunil v ogenj dogorevajoče poleno, ter počasi in premišljeno pripovedovali, kako bo z letošnjim blagom in kdaj se bo kaj sprevedrilo vreme. Čas je tekkel, skozi zavite cevi je pa na lahko curljalo, kakor bi hotelo ljudi uspraviti.

Pod večer se je prikazal tudi general Lavdon. Bil je bled in v očeh mu je od pijanosti gorelo. Kakor da voha za ljudmi, je krenil naravnost h Kožarju. Kotel je zakrivalo nekaj čepečih ljudi. Štirje so strmeli v ogenj in cmokali s pipami, peti je nekaj široko pripovedoval. Lavdon je neslišno obstal pri vhodu. Ko jim je zagnil svetlobo, so se vzdramili; nekdo je vzela pipo iz ust in dejal:

»Torej si prišel, Lavdon!«

»Prišel,« je iskal oni s skrbjo po obrazih.

»Boš pil?«

Prikimal je.

Kožar se je sklonil po kozarec in ga napolnil do polovice. Lavdon je pogledal tekočino, jo nezaupljivo poduhal in jo v dušku zvrnil vase. Malo se je nakremžil, oči pa so se mu smejale in prijazno je pokimal Kožarju. Nato je počenil kraj ognja k ostalim petim. Pogovor je za nekaj časa zastal.

»Dolgo te že nismo videli,« je dejal prvi, kakor bi izbiral besede.

Lavdon se je stresel, pogledal govorečega in prikimal.

»Bil sem daleč daleč.«

»To bo nemara res. Na obleki se ti pozna.«

Lavdon je brezbrizno zacmokal in začel brskati po ognju. Skomizgnil je s suhimi rameni in se ni zmečnil za odgovor. Videli so, da je raztrgan in razmršen. V roki je držal dolgo, lepo obrezano palico in bezal z njo po žerjavici. Ko se je bil prvič prikazal na Višavi, je bil čisto vsakdanji človek, spodobno oblečen in ne preveč beraški. S krčmarjem Davidom sta se sporekla, ker je trdil, da je Mrakov iz Podgorja. David je brskal v spominu in se komaj domislil, da so res živeli nekoč v Podgorju neki Mrakovi. No, potem je ostal. In ker se je zaklinjal z generalom Lavdonom, so pozabili na njegovo pravo ime in ga kar od kraja klicali general Lavdon. Zdaj je čepel pri kotlu kot

drugi kmetje, bil je zanemarjen in star. Ko so videli, da ga ne morejo razgibati, so začeli možje sami zase razpravljati o vremenu in o vojski, naposled je postal Kožar dobre volje in povedal, kako se je ženil.

»Kaj prida ni bila tista tvoja ženitev,« je menil dolgi Pograjc.

»Dolgo so me varale babe, saj so vse enake. Preveč sem jim verjel. Seveda, hodil sem po hrvaških gozdovih in ko sem se vrnil domov, so me začele siliti k poroki. Čudno se mi je zdelo in malo je manjkalo, da me niso ujele. In drugi pot skoraj prav tako. Potem sem pa po svoje napravil.«

»Pa si imel smolo.«

»E, tisti Lebarjev Frenk! Imel je denarja ko pečka in celo dolino je vlekel za nos. Kolikokrat smo ga mislili prijeti, toda njegov oče je bil župan; kadar je drugod zmanjkalo dela, smo šli na njegovo žago. Ko se pa samo od te revne zemlje ne dá živeti. Frenk pa se je norčeval iz vseh in se nam smejal.«

»Nož bi mu morali zasadiť v prsi,« je počasi in ne navadno mrzlo povedal Lavdon. Ozrli so se vanj z nekim začudenjem. Čepel je nepremično med njimi, le oči, ki so strmele v ogenj, so bile polne težkega bleska.

»To bi bil uboj,« je dejal počasi Pograjc. »In žensk je še zmeraj zadosti na svetu. Ali je treba po neumnem zaklati človeka?«

»Koliko smo jih zaklali, kar padali so ko snopje,« je mrmral Lavdon in piskajoče sopel. »Strojnica je drdrala, oni so pa kričali in se grabili za prsi, takole, in klecali. In sami mladi fantje so bili, vam pravim, kar zavriskal bi bil, ko sem jih zagledal. A kar jih je prilezlo do naših ograd, smo vse posuli z granatami. Uh, ali je bilo krvi!«

»Tisto je bilo drugače,« je vzdihnil počasi Kožar. »Jaz sem pa samo nekajkrat sunil s puško v zrak in potem so prišli kozaki in je bilo konec vojske. Drugi ste se pa še naprej gnali za cesarja.«

»Nobenega razločka ni,« je topo trdil Lavdon. »Ubijaš tukaj, ubijaš tam, vsakokrat drugače, smrt je pa le smrt.«

»Ali si ti že koga ubil?«

Lavdon je zastrmel v Pograjca. Oči so se mu široko razprle in roke so mu zatrepetale. Sunkoma se je ozrl čez ramo proti vhodu, nato je zašepetal:

»Saj sem ga moral.«

Onih pet je sklonilo glave, kakor da jim je povedal nekaj vsakdanjega. Kožar je s tresočo se roko potlačil tobak, potem se je iztegnil, napolnil kozarec ter ga s hripavim glasom porinil Lavdonu: »Pij!«

Lavdon je hlastno pograbil in v dušku izpil.

»Zdaj pa povej!« je dejal starec mehko.

»Na patrolji sem ga ujel, bil je mlad in ves otročji,« je zamolklo pravil Lavdon. »Nisem ga hotel vlačiti s sabo, pa sem mu nastavil puško na čelo. Zatrepetal je

in vzdignil roke. Obraz mu je bil bel ko sneg. Klical je mater, jaz pa sem se spomnil svoje, ki me je poglala po svetu, in sem sprožil. Rdeč curek se mu je prikazal na čelu. In potem sem ga šel še dvakrat gledat in vsakokrat me je skrbelo, če ni že vstal in odšel. Morda bi me kje zatožil.«

»Kako bi te zatožil, če je bil mrtev.«

»Vem, da bi me zatožil, gotovo bi me. Vsako noč se je prikazoval in mi grozil. Čisto mlad in otročji je še bil. Mislim, da jih še ni imel osemnajst. In kadar grem spomladi sam po samoti, me zmeraj spremlja in se pogovarjava, on po laško, jaz po naše in nikoli ne prideva do konca.«

Nekaj časa so molčali, kakor bi vse verjeli. Potem se je zbudil Pograjc in sopeče pravil: »Jaz se ne spominjam nikogar več. To je vse zato, če človek ubija z odprtimi očmi, jaz sem ubijal mežé. Greš, divjaš po hribu navzgor in mežé suvaš na levo in desno. Kjer kdo pade, tam se napravi prostor. Mežiš in tuliš in vse beži pred teboj. Nikogar nisem videl v lice in, če bi prišli zdajle predme in me obtoževali, mislim, da bi se začudil in bi ne mogel verjeti. Sploh je vse skupaj zelo čudno. Kolješ in moriš in nisi nič kriv.«

Lavdon se je sključil, kakor da se misli stisniti prav v ogenj. Prikimaval je z bledim obrazom in si ogreval premrle roke. V očeh mu je ves čas žarelo nekaj nerazumljivega, neka nestrpnost. Kožar se je obrnil k njemu in dejal z zamišljenim obrazom:

»Torej se pogovarjata. Morda je imel kako skrito misel, ki je ni mogel izvršiti, ker si ga prehitel. To se zmeraj maščuje.«

»Misliš?« je zagorel Lavdon. Nato je povetil glavo. Čez čas je spet pogledal. »Tisti mladič jo je res mogoče imel, toda Nace ni imel take misli.«

Pet obrazov se je okrenilo od ognja in zastrmel v govorečega. Razorana obličja je preblisnila migotajoča svetloba in oči so zasijale.

»Tisto o Nacetu povej!« je dejal Kožar mrmraje.

Zunaj je legel mrak, vijoličaste sence so se mešale med prikriti svit gasnočnega ognja in daleč od nekod je pljusvalo zvonjenje večernega zvona.

»Saj sem že povedal,« je nekako obupno trdil Lavdon in jezik se mu je zapletal. Oprl se je z rokama ob tla in pijano strmел v temo. Obraz mu je prepojilo nekaj upornega in zlobnega.

»Nič nisi povedal,« je trmasto silil Pograjc in nemirno popravljal pipo.

Lavdon je potisnil klobuk na čelo in počasi izdaval besedo za besedo, kakor bi mu bilo vroče in bi ga stiskalo nekje v grlu.

»Vlekel me je v krčmo k Lipovki; dajal je za vino in vsi so morali piti in peti z njim, tudi jaz. Zunaj je bila pomlad, samo cvetje povsod in po češnjah je dišalo, da me je bolelo v sencih in so mi prsti tre-

petali, kadar sem prijel za kozarec. Nace je bil že pijan.«

»Spomladi bo deset let,« je opomnil Papež in oči so mu vprašujoče šle po tovariših. Čepeli so in nepremično zrli v ogenj.

Lavdon se je zmedel, nevoljno je potresel z glavo: »Mogoče, da je bilo šele včeraj, kajti tako natančno vem vse, kakor da se je včeraj zgodilo. Tisti dan je Nace zasnubil Marjanco, ki je naposled privolila. Ko sem prišel mimo, se mi je smejala v obraz, čeprav je poprej pravila, da me ima rada. Še v hišo so me zvekli in sem moral piti. Nace je bil gruntar, jaz pa sem bil njegov hlapec. In bilo je čisto v redu in nihče se ni razburjal zaradi tega; tudi Marjanca je pametno napravila, so rekli. Potem smo šli še k Lipovki.«

»Baba zna napajati ljudi. Bog ve, kaj jim trosi v pijačo,« je vzdihnil Pograjc.

»In ko smo sedeli, je Nace znorel in udaril s kozarcem po mizi, češ da moram plesati, sam plesati. Prijel je steklenico in čeprav je v meni vrela kri, sem pustil nož v žepu in pričel plesati. Ropotal sem po sobi med

stoli, da se je gospodar Nace smejal in vsi trije, ki so bili z njim. In potem sem moral posnemati pse in laziti po vseh štirih, da se je Lipovka strahoma umikala v zapeček. In ko je bilo vsega zadosti, so me krstili. Nace je bil za župnika in cel liter mi je zlil za vrat. Potem sem šel.«

»Kako da si šel?«

»Šel sem pač. Smejali so se za mano. Jaz pa sem previdno zaprl vrata za sabo in se napotil domov. Umazan in moker sem stopil v kuhinjo in Nacetova mati se je začudila in vprašala po sinu. Pijan je ko čep, sem povedal brezbrizno, povečerjal in zlezal na svisli. In mimogrede sem kričal še na pastirja, zakaj še ne spi, in nekaj robantil na deklo Nežo. Pol ure sem ležal v senu, potem sem vse dodobra premislil. Znova sem otipal nož in zlezal na tla. Bos in tih sem hitel za vasjo; pri jelšah ob vodi sem ga počakal. Dolgo sem stal za drevjem, in ko je prihajal, se je opotekal. Bil je pijan. Ustavil sem ga, ga potegnili v travo in mu zasadil nož v prsi. Zahropel je in hotel skočiti pokonci, pa sem stopil nanj in začutil, da sem močnejši od njega. Čemu bi bil vedno samo on gospodar? Potem sem ga sunil v vodo.«

»Torej tako,« je vzdihnil Kožar. »In te niso prijeli?«

»Brskali so po vodi in ga našli daleč spodaj. Prijeli so nas vse, pa niso mogli nikomur dokazati. In ko so ga pokopavali, me ni bilo zraven. Samo Marjanca je vedela, zakaj.«

Ozrl se je z zmedenim pogledom po ljudeh, češ da je vse povedal. Kožar se je zdrznil in znova napolnil kozarec.

»Na, pij!«

Lavdon je pil, potem je legel v kot.

Kožar se je ozrl po sosedih. Čepeli so okrog ognja in povešali glave. Pograjc se je vzdignil in pogledal po ležečem. Napravil je korak, dva in obstal pri vratih. Negotovo se je ozrl v mrak, v premikajoče se sence, nato znova po Lavdonu.

Papež je zacmokal s pipo, potisnil nekaj lesa pod kotel in zagodel s stisnjenim glasom:

»Ali je vredno?«

Kožar je šepetaje prikimal: »Sam se bo sodil, ko pride ura.«

Pograjc je za trenutek okleval, nato je pljunil po tleh in se vrnil na svoj prostor. Povesil je glavo, se z ostalimi štirimi zagledal v ogenj in molčal. Bilo je, kakor da so si povedali že vse skrivnosti in čakajo nekoga, ki bo prinesel svetlobo in toploto. Na kupu vreč v kotu je sopel general Lavdon. Palico je držal trdno v roki in spal. Niso se ozrli več vanj, le ko so spet prešli v pogovor in postali glasnejši, se je zganil stari Kožar in položil prst na usta.

»Naj počiva, revež!« je dejal mirno.

Od nauka. (Fot. Fr. Krašovec.)

MIĆUN M. PAVIĆEVIĆ

DR. ANTON DEBELJAK

Pavićević, po telesu velikan, je neutrudljiv delavec, pač najplodnejši pisec v Jugoslaviji. Lani je slavil svojo 60letnico življenja in 40letnico svojega knjižnega nastopa. O njem je hrvaški pisatelj in kritik dr. Mato Hanžeković-Cabrijel leta 1938 v Zagrebu priobčil 166 strani debelo razpravo pod naslovom »Junak pera«.

Naš junak peresa se je rodil 30. novembra 1879 v Dolu Pješivačkem očetu Mikašu in materi Milici. Mikaš, ubožen dninar, a sloveč guslar, se je kmalu preselil v romantični Danilovgrad, kjer mu je sinko z 11 leti dovršil štiri razrede osnovne šole, pogosto bos, polnag in onemogel.

Dečko se je vrgel na branje knjig, ki mu jih je posojal pripovednik pop Popović. V samotji je bistri mladenič urno zorel, kaljen v uboštvu in pomanjkanju. Kritični duh ga je često pogнал, da je na zborih, kjer so stari bojovníki pretresali naloge vsakdanjega življenja, kaj hitro zabrusil v brk resnico temu ali onemu. Tako si je že zarana nakopal dokaj nasprotnikov.

Leta 1900 je skozi Danilovgrad potoval ruski general Agapov. Ko je zagledal izrednega lepotca na ulici, ga je povabil s seboj v Rusijo, kjer bi ga na svoje stroške šolal. Mićun je skrivaj zapustil domačo hišo ter odšel z visokim častnikom. Oče pa je zvedel za beg in pohitel za robinsonskim uskokom do ruske meje, od koder ga je privedel nazaj v hribovito domovino.

Uradniško službo je nastopil kot navaden prepisovač, zatem občinski pisar in tajnik. Z mikroskopsko plačo je vzdrževal starše. Z umnimi političnimi članki je obrnil pozornost nase in bil 1907 postavljen za sodnika v mestu

Cetinju. Skoraj zatem je bil nastavljen v ministrstvu notranjih poslov. Svetovni požar ga je zatekel v tajništvu I. razreda pri Glavni državni kontroli, največjem računskem sodišču v Črni gori.

Ves bitek in žitek mu je burna epika. V dobi, ko so začeli preganjati nepismenost, je bil Pavićević ugledna osebnost na dvoru. Leta 1912 je bil narodni poslanec in, prepričan o Knjaževi pravičnosti, zvest privrženec vladarja. Ta pa kot pesnik ni rad videl, da bi se kdo povzpел nad njega. Zato je sprožil vanj marsikako pikro. Pavićević jih je znal dobro vračati.

Tako je padel v nemilost pri Nikoli.

Ko se je samodržec leta 1916 umaknil iz svoje države, je tudi Mićun krenil v beli svet. V New Yorku je stopil na ameriška tla. Lačen in ušiv, čeprav v razkošni črnogorski opravi, je z enim dolarjem v žepu taval po ulicah. Razvajeni otroci so mu metali snežne kepe in vpili od vseh strani: »Šah, šah, perzijski šah!« Pobegnil je ves potrt v prvi »salon«, kjer so mu za pet centov prinesli vrček piva in nekaj jedi.

Srbijanci so sprva prišleca sprejeli prav hladno, ker so njegovi nasprotniki raztrobili, da je prišel delat za Nikolo, čeprav se je že leta 1911 za vselej z njim sprl. Da si zagotovi obstanek, je v 24 urah nepretrganega dela napisal potopis »Od Cetinja do New Yorka« v narodnem desetercu. Rojaki so kar požirali njegove domorodne stihe. Kruh mu je bil zagotovljen. Poslej je v kratkem obelodanil 14 brošur, da bi odbil izseljence od kralja Nikole in jih pridobil za združitev s kraljevino Srbijo.

Poldrugo leto je urejal Kanadski Glasnik. O njegovem pisanju je ameriški tisk poročal kaj laskavo, n. pr. Veland Telegram: »To je pisec izredne sposobnosti. Z Balkana je prinesel nov način izražanja.«

Po dobrih treh letih bivanja onkraj velike luže se je namenil v osvobodeno domovino. Ob koncu aprila 1919 se je znašel v Beogradu, kjer je celih sedem mesecev ostal brez zaslužka. Tako je moral za slepo ceno prodati edino svoje imetje, hišo na Cetinju, da preživi sebe in družino. Dasi je poprej po njegovi zaslugi odšlo polno rojakov na solunsko fronto, ga Beograjčani le niso radi videli, ker so ga šteli med prikrite pristaše kralja Nikole. Nazadnje je premagal vse spletke in stopil v upravno službo. A v Skoplju mu ni bilo obstanka, ker se ni maral udeleževati bujnega strankarstva.

Kot šef Mestne kontrole v Podgorici je Mićun dosegel, da so odvzeli pokojnino 3000 neupravičenim rojakom, to je bilo nad 12 milijonov dinarjev na leto. Prizadeti so bili ljudje, ki niso bili nikdar državni uslužbenci in ki so imeli zgolj častni poklic, brez pravice na pokojnino. 3000 Črnogorcev je zavpilo na Mićuna, to se pravi 3000 družin, torej domala vsa Črna gora. Da je revizijo opravil Hrvat, Srbijanec ali Slovenec, ne bi bili junaški gorščaki siknili tako ogorčeno. Nepriljubljen je zapustil rodna Črna brda in se 1928 nastanil v Zagrebu, kjer proste ure posveča knjigi. Da ni ženi, posebno pa priletni materi dolgčas, jima je kupil kravo in koze. Z mačkom, tolikim ko ris, in s psi se podijo kozlički po sobah kakor na vasi.

Od vladike Rada do danes je Mićun najboljši črnogorski moderni pesnik, in sicer prevesno lirik. Posamezne pesmi so bile doslej prevedene v angleščino, bolgarščino, češčino, esperanto, francoščino, romunščino, ruščino.

Poleg motivov iz narave srečujemo snov o domovini. Zdaj pa zdaj zabrni socialna struna:

Ja plačem radi muka doma moga,
Rad brata golog, što u izbi cvili
Razapet...

Kakor hudournik se mu valové svobodni stih, vendar obvlada prav tako težke oblike, kot je sonet.

Najznačilnejši pa je za Pavičevićovo muzo narodni deseterec z notranjo ujemo (rimo): Leoninski verz.

★

Višek Mićunovega napora vidi vsa kritika v njegovem zbiranju narodnega blaga, kot so napitnice, vraže, pregovori, prisposodbe, narodne pesmi, zlasti pa zgodbe. Kar sta naredila za evropsko javnost Bienstock in Curnonsky — Rus in Poljak — ki sta izdala v francoščini nešteto duhovitih domislekov iz vseh časov in mnogih narodov, to je storil za Jugoslavijo sestavljaavec zbornikov »Crnogorci u pričama i anegdota«. Doslej je okoli 50 snopičev že natisnjenih. Anekdote so delno prevedene v vsaj 10 evropskih jezikov. V toliko ali še več jezikih so književniki razpravljali o njih. Namignem naj samo na priznanje dr. I. Preglja v DS 1929 in na ocene v Slovincu 3. nov. 1931, 13. junija in 6. sept. 1939.

Pavičević objavlja zgodbe o svojih rojakih, pa naj kažejo sonce ali senco. S tem si je kajpada nakopal zopet obilo nasprotnikov. Vedeti moramo namreč, da so skoraj vse pripovedke navezane na osebe in kraj. Bela vrana med njimi je taka, kjer nosilec dejanja ni točno povedan.

Pozornosti so vredni dalje uvodi, ki so jih Mićunovim snopičem oskrbeli razni znanstveniki. Mene privlači posebno razprava v 8. knjigi »Svijet bez kasta i bez staleža«, kjer Dj. Vilović pokaže, kake zaključke utegnemo potegniti iz teh pripovedic. Eden teh zaključkov je tak: sinovom zetske banovine blesti dvojen vzor pred očmi, čojstvo in junaštvo. Čojstvo (človečnost, moškost, možatost, kavalirstvo) je smoter, junaštvo pa sredstvo. Junaštvo torej ni samo sebi namen. Črnogorec je dovolj bister, da ima rajši častno življenje od slavne smrti. Junač je zmeraj le zato, da ostane človek. A kadar je beseda o hrabrosti, gre za visoko stopnjo te vrline. Črnogorci so vsi srčni. Tam ni pomočnikov: vsi so mojstri.

Ker se pod novimi pogoji svet urno spreminja, se pretvarja tudi duh Črne gore. Tem večja je torej zasluga našega naslovnika, da je še za časa rešil pozabe gradivo, tako pripravno za izkoriščanje v razne znanstvene smeri. Če bo zdravja in pogojev za tiskanje, bo seznam Mićunovih spisov kmalu dosegel številko sto.

ORAČI IN KOPAČI

ANTON MODER

Komaj smo se dobro zleknili v prijetnem hladu, je že Francka nagajivo vprašala, kažoč na majhen klobčič prsti: »Ali je nemara tudi to delo kakega vajinega orača?«

»Kajpada. Pa še imenitnega! Ti ga seveda v lončku svojega nageljna in rožmarina ne vidiš rada. Če si za kaj, boš že uganila, čigavo delo je!«

»Mislite, da nisem že prej vedela, da so to glistine, ki jih dela glista, ki smo ji v šoli rekli tudi deževnik!«

»Lepo! Morda pa tudi veš, kako deževnik dela glistine?«

»Kako neki? Kakor krt krtine!«

»Ne boš kaše pihala! Le natančno poglej glistino! Ali ni kot kup debele niti? Pri krtovih krtinah tega ne vidiš. Nekaj od daleč podobnega so domnevne voluharjeve krtine.

Če si poslušala, boš vedela, da dobe voluharjeve naritine obliko po snežnih rovih. Po čem bi pa klobasice glistin mogle dobiti svojo obliko?«

Francka premišlja.

»Ne, da ne bo oreh pretrd, ti bom pomagal! Spomni se na klavca, ki pred božičem ob znanem družinskem prazniku izdeluje mesene klobase! Podobno dela deževnik, ki s svojimi trokrpimi usti požira prst; kar je užitnega, v črevesju prebavlja, ostalo pa potiska naprej in iztreblja na površje. Kajne, to je pa čisto drugače kot pri krtu, ki prst samo pred seboj rije!«

»Pa naj bo tako!« meni Francka malo užaljena.

»To prenašanje prsti iz globine na površje je torej čisto svojsko, pa tudi izdatno. Izračunali so namreč, da pet deževnikov v enem letu dvigne cel kilogram prsti. Po cenniti pa živí na hektaru dobre črnice od sedem sto petdeset tisoč do enega milijona deževnikov. Torej dvignejo letno od sto petdeset do dve sto ton snovi. To se pa že nekaj pozna!«

»Iz kolikšne globine jo pa dvigajo?« se zanima Janez.

»Deževniki delajo dvojne rove: pokončne in bolj ali manj vodoravne. Nas zanimajo predvsem pokončni, ki morejo biti precej daljši, kot je deževnik sam, in dosejajo znatne globine, saj vodijo celo do globoko zakopanega poginulega živinčeta in spravljajo na dan nevarne bacile vranječnega prisada. Ti rovi so za zemeljske plasti zračniki, po katerih veje zrak v vseh globinah. Z njimi so v zvezi tudi krtovi rovi, saj se tako pogosto križajo njuna pota. Po teh navpičnih cevkah pa se z lahkoto pretaka tudi deževnica.

Kadar se hoče deževnik znebiti neprebavljive prsti, obvisi v pokončnem rovu z glavo navzdol, opiraje se na stene z osmerimi ščetnicami, ki jih ima na vsakem kolobarčku. Na ta način z glistinami posipava zemljo. Kako znatno je njegovo delo, so pokazali tudi poskusi s pepelom in kamenjem. V gozdni zemlji prav kmalu prekrijejo pepel in ga v nekaj letih spravijo razmeroma globoko. Po desetih letih so našli, da se je plast pogreznila že skoraj za pol metra. Nekdo je opazoval kamen, pod katerim so živeli deževniki. Leto za letom se je pogrezal in v nekaj desetletjih je bil že za čelvelj visoko pokrit z glistinami. Upravičeno pravi naravoslovec Francè: »Ni si torej težko predočevati, da deževniki v stoletjih zelo na globoko premešajo zemljo, da je med rahlo prstjo, v katero poganjajo rastline svoje korenine, ni najti niti za prgišče, ki ne bi romala skozi črevo teh tako neznatnih bitij.« (Francè: Življenje rastlin, 75.)

»Potemtakem je deževnik še koristnejši kot krt! Zemljo na globoko zrači, jo izmenjava in še s svojimi iztrebki gnoji.« ugotavlja Janez.

»Vse je tako! Pa še to povrhu: sam vlačí v svoje luknje odpadle dele rastlin, če pa jih ne more zveliči noter, jih vsaj deloma zagrebe v prst nad odprtino svojega rova. Tu gnijejo in razpadajo in so na pol strohneli deževniku v hrano. Med gnitjem pa nastaja še mnogo snovi, ki z rudninskimi delci zemlje dajejo dobro rodovitno črnico ali humus. S spravljanjem svoje hrane torej tudi deževnik sodeluje pri nastajanju humusa z dobavljanjem surovin, katere predelavajo v črnico še vse neznatnejše živalce kot je deževnik. Pri njihovem nad vse važnem delu pa jih podpita tudi z zračenjem spodnjih zemeljskih plasti, kjer bi sicer ne mogle živeti in predelavati nakopičenih rastlinskih in živalskih teles in njihovih delov. Kajti ta bitja so tako neznatna, da sama pač ne morejo rahljati trde steptane grude, da bi dobila dovolj zraka in vlage, ki sta neobhodno potrebna za njihovo življenje. Sedaj ko smo ugotovili, kako izredno velike važnosti je delo opisanih oračev in kopačev

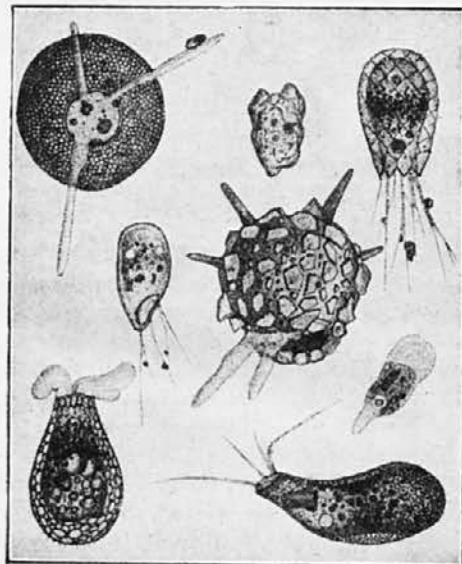
za življenje rastlin, moremo naša razmišljanja končati. Kajti tista bitja, ki iz zasutih rastlinskih delov s povzročanjem gnitja napravljajo črnico, po navedenem ne spadajo več med kopače in orače.«

»O, pa jih prav lahko štejemo sem!« oporeka Rezika, ki je kot najmlajša dosedaj molče pazno poslušala. »Če sem vas prav razumela, prav ta nezatna bitja šele orjejo ledino, saj šele ta končno pripravljajo rodovitno prst. Zato nam le še o teh kaj povejte! Sem zelo radovedna, kakšna so in kako delajo.«

»Imenitno si pogodila! Prav rad ustrezem tvoji ukaželjnosti. Teh bitij je dvoje vrst: deloma so živali, deloma rastline. Obojna pa so prostim očem nevidna, ker so neizmerno majhna. Opaziti in podrobneje proučevati jih moremo šele pri veliki, včasih tisoč in še večkratni povečavi. Zaradi nezatne velikosti so tudi razmeroma preprosto zgrajena; njihovo telo je le en sam mehurček, kakršnih je v navadnih rastlinah in živalih na milijone in milijarde. Zato jih imenujemo tudi enostaničarje.«

Od rastlinskih enostaničarjev omenjam predvsem bakterije, ki so zelo preprostih, a vendar za vrsto značilnih paličastih oblik. Navadno jih ločimo po njihovem delovanju v gnilobne, dušične, kislinske, vrelne in bolezenske. Pri snovanju rodovitne prsti so važne posebno gnilobne in dušične bakterije, dočim so vrelne in kislinske manjšega pomena. Poleg nekaterih gliv so gnilobne bakterije v prvi vrsti povzročiteljice gnitja živalskih in rastlinskih teles, torej tudi gnitja hlevskega gnoja.

Kaj pa je gnitje? Če kako živo bitje odmrje, tedaj začne njegovo telo prej ali slej razpadati v manjše dele in širi zbog tega bolj ali manj neprijeten vonj. Pravimo, da telo gnije! Telesa razpadajo v manjše dele, ker popuščajo med njimi vezi. Toda to je samo grob videz za vse podrobnejši razpad, ki se vrši postopoma v snoveh, iz katerih je telo zgrajeno. Vsaka snov je namreč sestavljena iz neznansko majhnih delov, ki jih učeni svet imenuje molekuli (= prav majhna teža). Nekaj časa so mislili, da so ti najmanjši deli snovi. Vendar so učenjaki iz raznih znakov spoznali, da molekuli še niso najmanjši deli snovi, ampak da so tudi ti sestavljeni iz še manjših, ki so jih imenovali atomi (= nedeljivi). Enaki ali različni atomi se morejo združiti v molekule. Iz samih enakih atomov so n. pr. zgrajeni molekuli zlata, srebra, bakra, železa, žvepla, čistega oglja in še mnogih drugih snovi, ki jim pravimo prvine. Če pa se združijo v molekule atomi različnih prvin, dajo nove snovi, ki imajo drugačne lastnosti, kot jih je imela prej katera koli izmed udeleženih prvin. Te nove snovi imenujemo kemične spojine. Poznamo zelo preproste spojine, katerih molekul je sestavljen samo iz dveh atomov (kuhinjska sol), so pa drugi, ki vsebujejo zelo visoko število različnih atomov, ali pa samo atome nekaterih prvin, a te v zelo veliki množini. Sem spadajo posebno snovi rastlinskih in živalskih teles, katerih molekuli so izredno veliki in zamotano zgrajeni (barvilo krvi potočnega raka ima kemični obrazec: $C_{867}H_{1363}N_{223}O_{258}CuS_4$), čeprav jih sestavljajo po večini le ogljik (C), vodik (H) in kisik (O). Samo iz teh treh prvin so narejeni sladkorji ($C_6H_{12}O_6$), škrob in celuloza ($C_6H_{10}O_5$), ki so posebno važne in pogostne snovi v rastlinah, dočim v živalih prevladujejo raznovrstne beljakovine, katere poleg že omenjenih prvin sestavljajo še dušik (N), žveplo (S) in fosfor (P). Te maloštevilne prvine v glavnem sestavljajo organske snovi živih bitij poleg mnogih drugih, ki pa nastopajo večinoma v majhnih množinah (Cu = baker).

Sl. 3. Korenonožci gozdne črnice.

Vsi vogalni imajo pravilno zgrajene kremenčaste lupinice, srednji jo ima sestavljeno iz nepravilnih kamenčkov; pri njegovem desnem sosedu ni vidna. Ostala dva sta goli menjačici. (Francè.)

Vse te prvine morajo priti v živalsko in rastlinsko telo, ako naj to raste in uspeva. Večinoma jih organizmi ne sprejemajo kot prvine, ampak v spojinah, ki so v vodi raztopljene. Pri rastlinah njihove vodne raztopine pronicajo skozi kožice koreninskih laskov, pri živalih pa po vsej zunanji površini ali pa skozi notranjo povrhnjo kožico črevesja. Zato morejo biti organizmom v hrano samo take snovi, ki so v vodi topljive, če pa še niso, se morajo najprej v toliko spremeniti. Sladkorji so v vodi topljivi, niso pa topljive beljakovine, škrob in celuloza, ki sestavljajo pretežni del živalske hrane pa tudi rastlinske v obliki gnoja. Med vzroki netopljivosti je najvažnejši zamotana zgradba in medsebojna povezanost molekulov omenjenih tvarin. Zato morajo te vezi odnehati in molekuli razpasti v preprostejše. Večina živali doseže to v svojih prebavilih z različnimi sokovi. Zelene rastline pa tega ne zmorejo. Zanje so te organske snovi zaklet grad in so jim njihove sestavne prvine nedostopne, čeprav jih tako nujno potrebujejo, da brez njih ne morejo živeti. Živali s svojimi prebavnimi sokovi primerno preoblikujejo organske snovi, zelenim rastlinam pa so dani drugačni pomočniki, bakterije in glive in enostanične živali, ki to delo zanje opravijo.«

»Kakšne pa so te živalce?« sprašuje Rezika.

»Tu imaš sliko nekaterih (sl. 3)! Tudi te so zelo majhne, vendar veliko večje kot bakterije, a prostemu očesu še vedno prikrite. Vsem je skupno, da imajo zdrizasto, hladečino podobno beljakovinsko telo, ki ga poljubno raztezajo in krčijo in v vse smeri prelivajo. Nekatere sploh nimajo stalne oblike: menjačice, druge pa si napravljajo kremenčaste lupine, ki so včasih zelo mične in pravilno zgrajene. Te seveda nimajo tiste svobode prelivanja kot menjačice, pa vendar ohranjajo ta značaj tako, da iz ene ali več odprtih svoje kožice pomaljšajo daljše in krajše, debelejšje ali tanjše poganjke svojega telesa, ki pa jih zopet morejo skrčiti in skriti v lupinico. Ker so vsi ti poganjki nekoliko podobni rastlinskim koreninam, vso skupino živali nazivamo korenonožce.«

Gnilobne bakterije in korenonožci torej napadajo vse organske snovi, ki so odmrle, leže na površju ali pa so v zemljo zakopane. Obojni se z njimi hranijo in jih pri tem končno spreminjajo v manj in preprosteje sestavljene organske in rudninske snovi, ki morejo znova nastopiti pot do zamotano in umno sestavljenih izdelkov zelene rastlinske tovarne. Kako pa poteka gnitje organizmov pod vplivom bakterij in živalic v podrobnem, še ni povsem preiskano in dognano. Gotovo je to, da celuloza, škrob, sladkor, beljakovine in še vse druge snovi končno razpadejo v ogljikov dvokis (CO₂), vodo (H₂O), amonijak (NH₃), žveplov vodik (H₂S) in mnoge druge spojine; vedno pa ostane še tudi nekaj trdnih snovi, podobno kot pri gorenju lesa ostane nekaj pepela.

Gnoj, ki si ga na njivi podoral, rastlina, ki jo je s krtino pokrtil krt, list, ki ga je deževnik potegnil v globino, vse to je šele tedaj zares gnojilno, kadar razpade v našete pline, tekočine in trdne snovi. Zdaj se nekatere med njimi neposredno spajajo v razne soli, ki jih v vodi raztopljene rastline vsrkajo, druge pa s sodelovanjem določenih bakterij doživijo marsikatero spremembo, preden so kot soli zopet pripravna hrana rastlinam.

Vse to razkranjanje organskih snovi in njihovo ponovno spreminjanje v soli se vrši v humusu s posredovanjem bakterij, enostaničarjev in raznih gliv, ki pa za svoje delovanje nujno zahtevajo prost dostop zraka in vlage. Čim bolj je gruda prerahljana, čim bolj enakomerno je premešana z gnojilnimi organskimi snovmi, tem bolj je omogočeno uspešno uveljavljanje tem čudotvornim palčkom narave, tem obilneje nastajajo hraniva, ki omogočajo rastlinstvu bohotno rast. Na obdelani zemlji skrbi za to človek s svojim pridnim delom. Kamor pa njegova roka ne seže in dokler človeka na zemlji ni bilo, so ustvarjali in še ustvarjajo ugodno podlago za to velepomembno dogajanje v naravi naši orači in kopači.

Kajne, kako je vse lepo smotrno urejeno? Toliko in tako različnih živih bitij sodeluje nevede in nehote v dosego enega skupnega cilja — prehrane vsega živega na zemlji. Če tole premišljujem, se mi zdi naša krušna gruda velikanska, dobro urejena moderna tovarna. Delavec v njej mrgoli. Vsak stoji pri svojem delu, vsak izvršuje po danem načrtu kak del prihodnjega stroja. Kaj on ve, kje bo privit ta ali oni vijak, čemu in kje bo na stroju ta in ona ročica. Delavec dela, kot zna in mu je ukazano. Inženir pa, ki je stroj zamislil in zanj naredil načrt, ve, kam spada to, kje bo treba priviti ono, da bo z dobro delujočim izumom presenetil strmeči svet.

Nad vsemi človeškimi izumi so tisti, ki jih ni odkril človekov razum in so vendar taki, da kažejo na odličen um, ki jih je zamislil, jim določil način njihovega nastajanja in dejansko uredil delavnico, kjer se ostvarjajo. Ta izum je veličastni svet narave, čigar majhen drobec smo pravkar videli, kjer je med nerazumnimi bitji toliko smotrnega vzajemnega sodelovanja, da se človeku samo po sebi zdi umevno, da mora tako čudovito gladko tekoče kolesje urejati neki Razum, ki vse pretehta in po premišljenem načrtu vodi. Zdravemu razumu se upira, da bi veroval, da vse to dela le slučaj in slepi naravni zakoni.

»Kako neskončno moder in mogočen je naš Stvarnik!« je spoštljivo vzdihnila Rezika.

»Zdaj uvidevam, da je na svetu vse potrebno, kar je!« je dostavil Janez, se dvignil in začel devati otavo v kopice.

O ROVAŠIH IN SRAMOTILNIH STEBRIH V ISTRI

JOŽEF GRASIČ

Lepi zbirki »slovenskih pravnih starin«, ki jo je priobčil dr. Josip Žontar v letošnji Mladiki, bi rad dodal majhen prispevek iz Istre.

Med starejšim rodом istrskih Slovencev in Hrvatov so bili »rovaši« v obliki palic močno v rabi. Posebno zanimiv je bil »rovaš zvonarjev« v vasi Nugla, župniji Roč, kjer je bilo nekdanje središče glagoljašev, sedaj pa je naselbina že utonila v italijanskem morju. V Istri so bili namreč navadno v večjih župnijah kot cerkveni služabniki cerkovnik in dva zvonarja, ki sta opravljala zvonjenje in pazila na uro v stolpu. Pri podružnicah pa je skrbel za božji hram le cerkovnik, zvonjenje pa je bilo delo posameznih vaščanov po določenem vrstnem redu. Kot dokaz rednega poslovanja je bila velika palica. Stari očanci so vrezovali nanjo še glagolske črke, kajti glagolica je bila v rabi pri Hrvatih in Slovencih. O tem pričajo še deloma ohranjeni urbarji in listine. Tudi obrtniki, zlasti zidarji so nekdanj rabili ta črkopis za spominske plošče na cerkvah in hišah. Ta palica z glagolskimi črkami je romala od hiše do hiše, kakor se je vrstila dolžnost zvonjenja. V drugi polovici 19. stoletja pa je bolj in bolj pešalo poznavanje glagolskih črk. Mlajši rod nuglanskih vaščanov je delal namesto glagolskih črk samo zarezze na omenjeni tradicionalni »rovaš zvonarjev«.

Leta 1886 sem prišel na svoje prvo službeno mesto v Gračišče (Gallignana) v Istri. Naselbina leži na visoki ravni nad dolino Raše, ne daleč od Čepičkega jezera. Bila je nekdanje poletno bivališče pičenskih škofov, ki so znani po svojem delovanju v slovenskih deželah. V bližini vhodnih vrat utrjenega kraja je tako zvana »loža«, odprta pokrita lopa s hodniki, ki je bila namenjena nekdanj za opravljanje nižjega sodstva in uprave, pozneje pa zlasti za zabave in ljudske shode. Na notranji strani »lože« je bil vzdignjen železen obroč z zapenjalom. Spodaj pa je bila debela kamnitna stopnica, ki jo je bilo mogoče po potrebi dvigniti ali znižati. Tu so za kazen izpostavljali zlasti o praznikih, ko je hodilo tod mimo ljudstvo obsežne župnije k službi božji v starinsko cerkvico sv. Antona.

N O V E K N J I G E

KOLEDAR DRUŽBE SV. MOHORJA ZA LETO 1941. Uredil dr. J. Pogačnik, z risbami opremil Slavko Pengov. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celju. Str. 130. — Mohorjev Koledar je letos kar zajetna knjiga, ki šteje svojih trideset strani več kot lani. Obsega lepo ilustrirano pratiko kot prejšnja leta ter svetovalca za vse leto. Pregledno poučen in spodbuden je članek ob 80letnici Mohorjeve družbe, blagoslovljene Slomškove ustanove, ki že skoraj eno stoletje uspešno budi med Slovenci katoliško in narodno zavednost. Verski del Koledarja obsega članek dr. Fr. Jakliča o dveh novih svetnicah iz leta 1940, ki sta po trpljenju in žrtvah uresničili na sebi Kristusov vzor, dalje poročilo o jezuitskem redu, ki je pred štiri sto leti s svetnikom Ignacijem Lojolskim pričel in še dandanes opravlja velikansko delo kot bojna četa Kristusa Kralja. Dr. Trdan nam oriše izklesan značaj in svetniško življenje lani umrlega skopljanskega škofa Gnidovca. V ta del spada

še poročilo o umrlem vladiki grškega obreda Njaradiju in o svetovnem kongresu Kristusa Kralja v Ljubljani, najznamenitejšem dogodku na Slovenskem v letu 1939. Za široke plasti bodo zanimivi članki iz gospodarstva o vsakdanjem kruhu, kjer strokovnjak Humek govori o zrnu in prednostih črnega kruha pred belim, dalje članek Josipa Verbiča, ki govori o zanimivem, a ne tako enostavnem predelavanju sadja v sladki sadni sok. Mnogim bodo novi podatki o nastajanju vremenske napovedi, o čemer piše poučno, a manj poljudno dr. Reya. Pred člankom je nazorna slika o dolgosti dneva oziroma noči med letom. Domači in tuji politični pregled sta tokrat izostala, pač pa imamo Smolejev članek o novi državi Slovaški, ki je po usodni preteklosti Slovencem tako podobna. Leposlovje prinaša pesmi, uganke in prozo Fr. Kunstlja, ki v krepki zgodbi riše žalostno in veselo podobo vdovca Gašperina, vzeto iz notranjskega podeželja. Med življenjepisi nam oriše Jakob Šolar za bližnjo Finžgarjevo 70letnico življenje in delo velikega pisatelja in duhovnika, ki je ozko povezan z Mohorjevo knjigo, namenjeno Bogu in narodu, Vilko Novak pa prikaže nekaj slovenskih mož, umetnikov, znanstvenikov in misijonarjev, ki so uveljavili svoje ime v tujini. Čitatelje Koledarja bodo v teh časih posebno zanimali članki prof. Adlešiča o sodobnih vojnih sredstvih na suhem, v zraku in na morju. Vesten Mohorjan pa bo pregledal tudi še druge drobne zanimivosti.

—eles—

Jules Verne: JUŽNA ZVEZDA. Dežela demantov. Prevedel Anton Anžič. Izdala in založila Družba sv. Mohorja 1940. Slovenskih Večernic 94. zvezek. — Francoskega pisatelja Jules Verna imamo v slovenščini prevedenega že dokaj (Otroka kapitana Granta, Kapitan Hatteras, 20.000 milj pod morjem i. dr.). Tudi Mohorjeva družba je pred leti priskrbela svojim bralcem prevod njegove zanimive povesti Carski sel, ki je izšla kot 76. in 77. zvezek Slovenskih Večernic. Kot 94. zvezek Večernic pa je letos izšla povest Južna zvezda. Medtem ko je večina del Jules Verna bila za njegove sodobnike nad vse fantastična, je v tej povesti ostal še dokaj na realnih tleh. Prizorišče povesti je Južna Afrika, kjer so največji demantni rudniki na svetu. Spretno je prikazal pisatelj pestro množico ljudi, ki se ondudaj lovi za zaslužkom. Osrednja oseba povesti pa je francoski inženir, ki misli, da mu je nazadnje uspelo umetno izdelati velikanski demant — Južno zvezdo — a se šele potem, ko nastane zastran tega skoraj revolucija med rudarji in ko mnogi mislijo, da je demant ukraden in ga navsezadnje dobé v golši udomačene noja, izkaže, da je bila vse skupaj le bridka prevara, ki jo je povzročil inženirjev sluga. Na koncu se vse skupaj lepo izteče, kajti demant, ki je povzročil toliko gorja in skrbi, razpade v ničvreden prah, inženir pa dobi hčerko svojega stanodajalca, po kateri je toliko časa hrepenel. Zgodba je napeto pisana in polna dejanja — prav taka, kakršne si želé Mohorjevi bralci. Tudi Anžičev prevod je dokaj snažen, motijo le nedoslednosti v pisavi lastnih imen, ki so zdaj pisana fonetično, zdaj transkribirana, in še nekatere druge malenkosti.

Ivan Čampa.

ZIVLJENJE SVETNIKOV. 15. zvezek. Izdala in založila Družba sv. Mohorja. Celje 1940. Str. 112. — Bali smo se že, da bo obveljalo pri napovedi, ki je bila lansko leto objavljena v Koledarju: Življenja svetnikov ne bo več med rednimi publikacijami Mohorjevih knjig, ampak med knjigami za doplačilo. Pa bi bilo škoda, ko bi tako lepe knjige ne imele v rokah naše družine. Tudi letošnji zvezek je lep. Dr. Fr. Ušeničnik je z veliko ljubeznijo opisal

sv. Frančiška Asiškega, svojega patrona, preblašeno Devico Marijo, Kraljico sv. rožnega venca (7. okt.) in Materinstvo prebl. Device Marije (11. okt.); Al. Stroj je na treh straneh orisal življenje opata sv. Gala; vse drugo pa je delo dr. Fr. Jakliča, ki je zvezek uredil in v tem kakor tudi v prejšnjih zvezkih največ prispeval. — Med drugim imamo letos pred seboj kratke življenjepise treh velikih žena: sv. Terezije Deteta Jezusa, sv. Terezije Avilske in sv. Marjete Marije Alacoque. Vse tri so bile redovnice, vse tri so svetnice, a so hodile vsaka svojo posebno pot k Bogu. Najbolj sodobna in čudovito blizu vsakemu človeku, duhovniku in laiku, moškim in ženskam, je sv. Mala Terezija. Ne vem, ali more prebiranje njene življenjske zgodbe koga pustiti hladnega. Pri njej je vse tako naravno, preprosto, življenjsko, a zato nič manj heroično. Tudi življenje po njeni »mali poti« zahteva velikih ljudi, naravnost heroičnih duš. Umestno bi bilo, ko bi nam bil pisatelj omenil malo pot in jo tudi kratko razložil. Njena sestra je vstopila k salezijankam, pravi pisatelj; pod imenom salezijanke navadno razumemo hčere Marije pomočnice, ki jih je ustanovil sv. Janez Bosco. Njena sestra pa je šla v red Obiskanja, isti red, kjer je živela tudi sv. Marjeta Alacoque. — Sv. Terezija od Jezusa, tudi karmeličanka, celó prenoviteljica karmeličanskega reda, je med onimi, ki so spisali najgloblje stvari o notranjem življenju. Štejemo jo v isto vrsto kakor sv. Janeza od Križa in sv. Frančiška Saleškega. Tudi največji sodobni teologi zajemajo iz njenih prebogatih zakladov. Kdor hoče njene spise s pridom brati, mora že nekaj vedeti o globljem notranjem življenju. Njen slog je seveda slog španskih pisateljev 16. stoletja. Tudi pri njej vidimo, kako gradi milost na naravi, kako more Bog človeško dušo čudovito preobraziti in jo s seboj združiti, če mu ne stavi zaprek. — Glasnico pobožnosti do presv. Srca Jezusovega, sv. M. Marjeto Alacoque, vsi poznamo. Kakor obe sv. Tereziji, tako je tudi ta popisala svoje notranje življenje sama, na zapoved svoje predstojnice. Njeno življenje je bilo skoz in skoz izredno. Polno zamaknjenj in vizij. Na njej je Bog pokazal, kaj premore božja moč tam, kjer mu slabotni človek popolnoma dá na razpolago samega sebe. Seveda so vse tri svetnice prejemale tudi izredne božje milosti. Vsaka izmed njih je imela svoje posebno poslanstvo, ki so ga vse tri odlično izpolnile: sv. Mala Terezija uči »male poti« in velikega zaupanja do Boga nas in vse sodobno človeštvo. Sv. Terezijo od Jezusa je Bog poklical, da reformira karmeličanski red; sv. M. Marjeta je naročil, naj razširi pobožnost do presv. Srca Jezusovega. Vse so božji glas poslušale in naročila izvršile. Taki zgledi spolnjevanja božje volje morajo vplivati na človeška srca. Zato smo Mohorjevi družbi hvaležni, da je že pred leti sprejela v svoj program izdajo Življenja svetnikov in da je temu programu ostala zvesta. Na nas duhovnikov je, da ljudi opozorimo na lepo knjigo in jih naučimo življenjepise svetnikov s pridom brati.

Ciril Potočnik.

Stanko Cajnkari: V PLANINAH. Zgodba. Mohorjeva knjižnica 115. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1940. Str. 112. — Ta redna knjiga za Mohorjeve ude prinaša zgodbo dveh mladih ljudi, ki se v posebnih okoliščinah (planine) srečata in navežeta drug na drugega. Motiv sam nam ne bi nudil nič novega, če ne bi bil ožarjen s pisateljevo osebnostjo, ki mu je za zgodbo narekovala povsem svojski jezik. Delce je zrel sad pisateljeve samote in njegovega poglabljanja v lastno notranjost. Sodnikova osebnost in romantično okolje vplivata očiščevalno na deklé, mlado

profesorico Heleno, ki je doslej živela le povprečno življenje naših deklet. V napetih dialogih in v igrivem slogu si sodnik in mlado dekle izpovesta dosedanje življenje, obenem pa svoje gledanje na svet. Prelepa so tod mesta, ki govore o materi, o kmečkem domu, o otroku, o preprostih ljudeh itd. Pisec, ki ga odlikuje subtilno opazovanje stvarnega in netvarnega sveta, je iskalec lepote v drobnih vsakdanjostih. Zato preprostemu bralcu ne bo povsod enako razumljiv, saj še izobraženec včasih težko sledi vsem miselnim in čustvenim odtokom. Pisec gre pri tem tako daleč, da včasih zanemarja gole zunanosti, ki same po sebi zanj nimajo veljave, saj so mu važne le kot povod za razmišljanje življenjskih vprašanj (n. pr. ljubezen, zakon). S tem svojim gledanjem od znotraj navzven, iskanjem lepote in dobrote v vseh stvareh ter s svojskim slogom v klenem jeziku (»govori svoj jezik in ima svoj svet«) pa si Cajnkar v slovenski lepi prozi bolj in bolj utrjuje svoje vidno mesto.

—eles—

Ksaver Meško: MLADIM SRCEM, IV. zv. Redna knjiga za člane Družbe sv. Mohorja. Ilustriral Saša Šantel. Str. 64. — Trem dosedanjim zvezkom Meškovih mladinskih zgodb in črtic, ki so izšli doslej vsi pri Mohorjevi družbi pod naslovom Mladim srcem, se je sedaj pridružil še četrti. Isti je ostal naslov, enaka je ostala oblika knjige, ista je tudi naslovna stran tega novega zvezka, v zgodbah in črticah pa je ostal sam sebi in otrokom zvest tudi pisatelj. Današnjim šolarjem bodo Meškove otroške zgodbe enako prijetne, kakor so bile v prvih treh zvezkih, zlasti v prvem, ki je izšel pred devet in dvajsetimi leti. Iz Meška govori predvsem toplo srce, mehko čustvo in dobrohotna vzgojnost. Toplota Meškovega srca sedaj ni nič manjša kot pred tridesetimi leti. Zato naj njegove sedanje črtice in zgodbe berejo sedanji šolarji s tako vnemo in tako zavzetostjo, kakor so njihovi predniki brali prejšnje knjige. Zgodbe in črtice za četrti zvezek je Meško ponatisnil iz različnih mladinskih in drugih mesečnikov, na primer iz Vrta, iz Našega roda, najdaljšo zgodbo v knjigi, Na sveti post, pa je ponatisnil iz svoje najboljšje knjige Ob tihih večerih. Ponatisi so samo nebitveno popravljene tu in tam v posameznih besedah in v slogu. Tekst poživljajo preproste šantlove ilustracije.

Viktor Smolej.

Cajnkar Stanko: OČENAŠ. Razlaga Gospodove molitve za naš čas. Studenci žive vode III. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1940. Str. 188. — Zdi se mi, da naše religiozno slovstvo boleha nekako za tremi boleznimi: včasih je vsiljivo pobožno, včasih razumarsko hladno, največkrat pa jezikovno slabokrvno in plehko. Hvala Bogu, da se te diagnoze vedno bolj zavedamo in že beležimo resne poizkuse ozdravljenja, bodi s prevodi bodi z izvornimi deli. Nedvomno moramo šteti sem tudi religiozno zbirko Mohorjeve družbe z naslovom »Studenci žive vode«. — Pred meseci smo dobili iz »Studentov žive vode« že tretjo knjigo, Cajnkarjev Očenaš. Veseli je moramo biti ravno zaradi tega, ker se je srečno izognila omenjenim trem nevarnostim. — Že iz prve knjige »Luč sveti v temi« vemo, kako obzirno in nevsiljivo se zna Cajnkar bližati modernemu človeku z najgloblji krščanskimi resnicami. Vse njegovo pisanje razodeva dobrohotno prepričanje, da tudi moderni človek ni ateist, marveč v srečo vendarle bogoiskatelj; zato mu je treba priti naproti z dobro besedo in ljubečim razumevanjem. Če hočete videti, kako se Cajnkarju to posreči, pogledjte kratko poglavje »Molitev vsega človeštva« (55—57), kjer skuša molitev očenaša približati brezvercu in omahljivcu. — Do zadnjih let smo Slovenci zajemali svojo asket-

sko izobrazbo in vzgojo iz nemških vzorcev. Njihova prednost je v logični razdelitvi, natančni opredeljenosti in skrajni dognanosti. Razum ima hrane dovolj, čustva pa je treba nekako bolj umetno vzbujati. Čisto drugačen je v tem oziru duhoviti Francoz. In Cajnkar mu je podoben; na zunanji izpričuje to uporabljena literatura, v knjigi sami pa celotna obdelava problema. V dokaz naj zadostuje samo opozorilo na splošno poglavje o molitvi (9—30), kjer zaman iščeš jedrnat definicije, kar mrgoli pa ti različnih duhovitih misli, kaj vse je lahko molitev. Človek ima sicer občutek, da ni našel odgovora, kaj je molitev, in če bi ga vprašal, bi najbrž res ne vedel kaj posebnega povedati, a vendar mu je molitev zdaj bolj domača in topla; iz knjige se ni naučil o molitvi, naučil pa se je moliti. In to je poglavitno! — Svežosti in lepote Cajnkarjevega jezika ni treba posebej dokazovati, saj se je ravno z lepoto svoje besede uveljavil tudi v dramatiki (Potopljeni svet) in lepi prozi (V planinah). Pri religiozni knjigi pa je to odlika, ki je pri nas še posebej omembe vredna. — Zaradi nevsiljive bližine, žive neposrednosti in sočne besede je Cajnkarjeva knjiga zares »razlaga Gospodove molitve za naš čas«. Posrečilo se mu je, kot je sam želel, »preprosto, brez učene navlake razložiti najnavadnejšo in najglobljo molitev« (7). Da pa je moral prej sam prebresti mnogo »učene navlake«, priča ob koncu navedena literatura in spretno uporabljeni citati med besedilom; zato njegova knjiga ni samo kakšna umetniška slaščica, marveč tudi strokovno solidno delo. O. J.

UVOD V SVETO PISMO NOVE ZAVEZE. Spisal dr. Andrej Snoj. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Ljubljana 1940. — Najlepše predstavimo to knjigo z besedami pisateljevega predgovora: »Ta 'Uvod' je spisan kot učbenik in je namenjen v prvi vrsti slušateljem biblične vede nove zaveze, duhovnikom v dušnem pastirstvu in katehetom, ki vodijo biblične krožke in drugače uvajajo mladino v poznavanje sv. pisma. Ker pa je sv. pismo pisano za vse ljudi in ga tudi laiki, preprosti kakor izobraženi, vedno rajši jemljejo v roke, je 'Uvod' namenjen tudi tem. — Odkar imamo Slovenci priročno izdajo nove zaveze, zanimanje za sv. pismo vedno bolj raste, posebno še med našo mladino in izobraženci. 'Uvod v novo zavezo' hoče to zanimanje še pospeševati. — Da bi bila knjiga dostopna tudi manj izobraženim bralcem, je pisana kratko in poljudno.« — Omenim naj še to: zares je pisana prijetno pripovedno, v čemer se zelo loči od drugih učbenikov te stroke, upošteva naj-novejše izsledke znanosti (n. pr. papir iz leta 1935!) in obširno obdelala stari cerkvenoslovanski prevod, česar drugo-jezične izdaje ne store. Dodatki k uvodu so skopi, a vendar zadostni. Knjigi bi želel samo drugačno obliko. Bogoslovcem in duhovnikom pa bo študij po tem 'Uvodu' olajšan do prijetnosti. J. P.

Janez Jalen: PREVISI. Niz dogodkov. Založila »Naša knjiga« 1940. Str. 239. — Skoraj vsak pisatelj ima svoj svet, v katerem se najbolje počuti, ki ga zna najlepše opisati in v katerem se mu kar same pléto zgodbe. Malo pa je besednih umetnikov, ki bi lahko prosto izbirali snovi in ozadja za svoje misli. Tudi Jalen ni tak. Le v naravi, gorskem zatišju in kvečjemu še v idilični vasi je res doma, drugod pa mu le prerado spodletava. Njegovi Previsi — niz krajših novel, zgodb in črtic, ki jih je svoj čas priobčeval po naših revijah — še posebno zgovorno pričajo o tem. Vse zgodbe, ki so odmaknjene od planinskih tal ali odtegnjene vaškemu življenju, so medle in brez moči (Višave, šmarnice, Miklavž, Spomenik padlim), druge pa, ki so pognale prav iz pisate-

ljevega sveta (Jarci, Pogoni, Mlaji, Ogrinjača, Zgodnji macesen, Mahovnice), so žive in močne in bodo brez dvoma ostale ter odločile Jalnu mesto v slovstveni zgodovini. Škoda pa je, da se pisatelj v vsako vprašanje vse premalo poglubi in da imajo njegove črtice vse preveč značaj bežnih anekdot brez poglobljenosti in izbrušenosti. Moti nas tudi nekoliko zastarel način pripovedovanja, ko se večidel ves duševni razvoj Jalnovih oseb vrši v daljših ali krajših samogovorih. Vse črtice in novele imajo namreč nekak okvir. Nikoli se dejanje ne godi pred nami, ampak nam ga le glavna oseba obnavlja s svojimi spomini. Poglavje zase pa je jezikovna in pravopisna nedognanost in množina napak, ki kar kriče po ostri kritiki.

Janko Moder.

Mirko Kunčič: ALI JE KAJ TRDEN MOST? Vesela otroška opereta v enem dejanju. Uglasbil dr. Anton Dolinar. — MIRKO IN ABECEDA. Igrica v enem dejanju. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1940. Str. 71. — Preprosti stvarci, ki pa kljub svojemu priložnostnemu nastanku ob drugih tovrstnih igricah zaslužita knjižno izdajo. Kunčič se je uvrstil med naše najbolj priljubljene mladinske pripovednike in tudi v teh enodejankah je nekaj, kar nas pritegne. Mogoče je to ljubezen, s katero je prežeta vsaka njegova zgodba. Zato spregledamo šepajoče verze in rime, pa tudi silno preprosto zasnovo, kar bi mogoče drugemu, ki nima uglajenega jezika in ljubezni do stvari, zamerili in očitali.

Janko Moder.

N A Š E S L I K E

Evgen Buland: PROCESIJA. Prizor, ki ga kaže slika, je preprost in vsakomur razumljiv. V gotski cerkvi stoji ob stebru skupina ljudi, ki čakajo, da se uvrste v procesijo. Spredaj dekle z značilno belo čepico na glavi, ki drži v rokah drog za banderco ali križ, katerega pa ni videti, za njo pet praznje oblečenih starejših ljudi, med njimi ena ženska. Nekateri drže v rokah pesmarice. Vsi so resni, skoraj svečani. Obrazi in roke kažejo, da so to delavni ljudje, ki si težko služijo kruh, da so pa vztrajni in odločni. Slikar je slehernega izmed njih krepko osebno označil, skoraj portretiral, vendar pa navzlic temu celota ne trpi na enotnosti. Slika visi v umetnostni zbirki pariške mestne občine, ki je razmeščena v ondotnem »malem dvorcu«, poslopju, ki je prvotno služilo ob veliki svetovni razstavi.

KLeonardovimarisbama. Znano je, da Leonardo da Vinci ni bil le slaven slikar, ki je ustvaril take umetnine, kakor so Monna Lisa, Madona v skalovju, Sv. Janez Krstnik in še več drugih, temveč da se je udeleževal tudi kot kipar. Ohranjenih je več risb-osnutkov za konjeniški spomenik, ki se nam pa žal ni ohranil. Razen umetniškega ustvarjanja se je Leonardo mnogo, in to zelo uspešno, udeleževal kot znanstvenik, zlasti na polju mehanike in fizike. Delal je tudi že poskuse, da izumi letalo. Posebno mnogo se je pa praktično ukvarjal z vojaškimi inženirskimi vprašanji, risal načrte za utrdbe in izboljševal razno strelno orožje. Tak prizor iz namišljenega arzenala za topove nam predstavlja naša risba. Ogromno topovsko cev postavljajo na kolesa s pomočjo visokega dvigala na škripec. Zadaj je videti naloženo veliko zalogo topovskih cevi vseh premerov, pa možnarje, topovske kroglice in razne priprave in orodje. — Risba dekliške glave je iz venca Leonardovih lepih in značilnih ženskih portretov. Kaže vso mojstrovno umetnost, hkrati pa tudi sodobni lepotni ideal renesančnih umetnikov.

K. Dobida.

DOM IN DRUŽINA

VEZENA PLETENA JOPIKA

ELIZA SKALICKÝ

Nikoli nismo nosili toliko pletenih in kvačkanih oblačil kakor sedaj. To pa ne samo zato, ker so moderna, temveč tudi zato, ker imajo dosti prednosti pred oblačili iz blaga; zlasti jopice raznih oblik nosimo rajši kakor bluže. Vezenje na pletenih jopicah je pravkar v modi in to jim daje še poseben učinek.

Jopica na naši sliki je za velikost 96 cm zgornje širine. Deloma je iz volne srednje debelosti, modre kakor plavice, in je vezena s črno volno. Pletena je z iglami številke dve in pol. Prednji deli, kjer vezemo, so pleteni takole: spredaj desne, zadaj leve petlje. Hrbet, rokavi in ovratnik pa so pleteni: prva desno, druga levo itd.; v drugi vrsti, zadaj, pa menjaje: pri desnih petljah leve in pri levih desne. Hrbet in rokav imata črte; te napravimo s tem, da pletemo vsako enajsto in dvanajsto petljo na licu leve, zadaj pa desne. Vezemo tako, kakor ležijo nitke desnih petelj. Vezenje je na oko kakor pletenje. Lahko pa te vzorce tudi kar pletemo; plesti moramo naokoli, kakor pri nogavici, in rokavne izreze krojiti. Ker pa se tako porabi preveč volne, pletemo rajši dele in vezemo v gladke petlje.

Za hrbet nasujemo 106 petelj. Pletemo deset petelj prvo desno, drugo levo itd., enajsto in dvanajsto pletemo levo, nato zopet prvo desno, drugo levo itd. do konca. Na hrbtu pletemo deset petelj prvo levo drugo desno, enajsto in dvanajsto pa desno itd. Za hrbet pletemo enakomerno do rokavnega izreza 33 cm. Za izrez zazankamo na obeh straneh po šest petelj hkrati. Nadaljujemo do ramen brez spremembe, da meri ves del 51 cm. Nato zazankamo v začetku vsake igle šest petelj, tako da imamo še 32 petelj na igli, ki jih vse hkrati zazankamo.

Za prednji del nasujemo 72 petelj in pletemo za ta del spredaj desne in zadaj leve petlje, samo za gumbe delamo rob z vzorcem prvo desno, drugo levo itd. in menjaje. Tudi spodaj v začetku pletemo majhen rob — tri do štiri vrste z istim vzorcem. Do rokavnega izreza delamo tako, kakor

zadnji del, brez spremembe. Tu snamemo deset petelj hkrati, nato pa še pri vsaki vrsti petkrat po dve petlji, da imamo vsega skupaj dvajset petelj manj. Potem delamo enakomerno do vratnega izreza, da meri del 47 cm. Tu zazankamo za izrez najprej deset petelj hkrati, potem pa še pri vsaki vrsti petkrat po eno petljo. Pletemo še nekaj vrst, da je del približno 1 cm daljši od zadnjega dela, potem vse petlje hkrati zazankamo.

Za rokav nasujemo 58 petelj. Pletemo za zapestje 8 cm vzorca brez prog, prvo desno, drugo levo itd. in v drugi vrsti menjaje. Ko imamo 8 cm, začnemo delati proge in tudi dojemamo, in sicer na vsaki strani dvanajst petelj; vmes pa pletemo šest vrst (šest igel). Nato pletemo enakomerno do okrogline, da meri del 52 cm. Tu zazankamo na eni strani deset petelj hkrati (to je spodnji rokav), nato pletemo še 6 cm do snemanja. Pri okroglini snamemo v začetku vsake igle dvakrat zaporedoma po eno petljo in dvakrat zaporedoma po dve petlji. Ko imamo na igli približno 18 petelj, končamo.

Za ovratnik nasujemo 120 petelj. Pri vsaki vrsti snamemo v začetku igle po eno petljo. Ko meri ovratnik 12 cm, vse petlje zazankamo. Ovratnik delamo lahko tudi brez konic — tedaj nasujemo približno sto petelj in nič ne snemamo.

Rokava v zapestju obkvačkamo s črno volno. Bordure na jopici lahko tudi drugače razvrstimo, bolj ali manj na gosto ali pa napravimo samo spodaj vezen rob.

Vzorec za vezenje in pletenje in tudi kraj jopice je narisana na krojni poli 12. številke.

DOBRA KUHARICA

ČORBA IZ TELEČJE GLAVE

Skuhaj polovico telečje glave v 2¹/₂ l vode z žlico kisa. Ko zavre, prideni srednje debelo korenje, korenino peteršilja, por, liste zelehe, štorček ohrovt in debel paradižnik (iz slane vode). Osoli in kuhaj do mehkega. Razgrev v kozi žlico masti ali masla, prideni polno žlico moke, mešaj in, ko prav malo zarumeni, prideni žlico zrezane čebule in še mešaj, da še nekoliko zarumeni. Potem prideni pol žličke sladke paprike, premešaj, prilij zajemalko juhe in dobro mešaj, da se prežganje popolnoma razpusti. Nato prilij še drugo juho, prideni meso, ki si ga odbrala od kosti in zrezala na rezance. Zreži na rezance tudi korenje, ki si ga kuhala v juhi, in ga stresi v juho, ravno tako pest karfi-jole, ki si jo posebej kuhala, in pusti, da vse skupaj zavre. Prilij kisa po okusu, ali če imaš kaj zelnice, v kateri si kuhala zelje. Postavi juho v stran in mešaj posebej en rumenjaki in dve žlici kisle smetane in počasi prideni juhi, ki pa ne sme nič več vreti. Postavi juho z opečenimi krušnimi rezinami ali ajdovimi žganci na mizo. Ako postaviš čorbo kot samostojno jed n. pr. za večerjo, postavi zraven krompirjev pire.

MEŠANICA IZ PORA, ZELENE IN KROMPIRJA

Razreži srednje debelo, ostrgano zeleno in jo stresi v kozo, ki si v njej razgrela tri žlice olja. Prideni pest osnaženega in na majhne kose zrezanega pora in praži četrt ure. Nato prideni 1/2 kg krompirja, ki si ga kuhala četrt ure v lupinah, ga olupila in zrezala na kocke. Vse dobro premešaj, osoli in prilij tople vode ter pokrito kuhaj 25 do 30 minut. Postavi kot samostojno prikuho na mizo.

BOŽIČNI PUNČ IZ JABOLČNIH OLUPKOV

Kuhaj 20 minut v 1/2 l vode majhno pest posušenih jabolčnih olupkov z lupino četrtnine limone. Kuhani čaj precedi in pusti, da nekoliko postoji. Zavri 1/4 l vina z dvema žlicama sladkorja in, ko zavre, prideni vinu čaj.

KROMPIRJEV PIRE

Skuhaj kilogram opranega krompirja. Kuhanege odcedi, olup, stresi v lonec, prideni soli, za drobno jajce surovega masla in majhno zajemalko zavrelega mleka. Vse dobro mešaj deset minut.

OHROVT Z OLJEM ZA SLADKORNO BOLNE

Skuhaj glavo zrezanega in opranega ohrovt v zavreli slani vodi. Kuhanege odcedi, razgrev v kozi dve žlici olja, prideni strok česna, žlico zelenega peteršilja, odcejeni ohrovt in ščep popra. Vse dobro premešaj in postavi s krompirjevim pirjem na mizo.

KORENJEVA SOLATA Z ZELENO IN KROMPIRJEM

Skuhaj enako množino opranega korenja, zelene in krompirja, vsako reč zase. Korenje in krompir olup, vse zreži na listke v skledo, prilij olja in kisa ter potresi z drobno zrezanim česnom.

TORTA ZA SVETI VEČER

Mešaj v skledi četrt ure 6 dkg surovega masla ali masti, 8 dkg sladkorja in en rumenjaki. Nato primešaj žlico ruma ali likerja, pol žličice drobno zrezane limonove lupine, dve kavini žličici kakaa, 1/3 l bele kave, 10 dkg moke, sneg enega beljaka in še 8 dkg moke s polovico pecilnega praška. Vse na rahlo premešaj in stresi v dobro pomazan, srednje velik tortni model, enakomerno razravnaj in peci v srednje vroči pečici pol ure. Ko se torta nekoliko ohladi, jo povrhu debelo namaži z mezgo, vrhu mezge pa deni sneg dveh beljakov, ki mu primešaj veliko žlico sladkorja. Postavi torto še za nekaj minut v pečico, da sneg nekoliko zarumeni.

CENENA POTICA

Nalij v lonček pet žlic mlačnega mleka, mu prideni žličico sladkorja in 1¹/₂ dkg drožja, zmešaj in postavi na toplo, da vzide. V večjo skledo deni 5 dkg surovega masla ali masti, prideni nekoliko soli, 1/4 l toplega mleka in žlico sladkorja. Vmes vsuj 1/2 kg moke in nekoliko premešaj, prideni vzišle drože in vse skupaj nekaj minut stepaj. Nato stresi testo na desko, potreseno z moko, in ga četrt ure ugnetaj s 5 dkg moke. Nato ga razreži na štiri dele in napravi hlebčke, jih deni v pehar, pogrnen s prtičem, in postavi na toplo, da vzidejo. Nato razvaljaj podolgoma prvi hlebček, ga pomaži z žlico raztopljenega masla ali masti in potresi z 2 dkg olušenih in grobo zrezanih mandeljnov ali orehov. Razvaljaj drugi hlebček, ga položi na prvega, pomaži z žlico mezge in potresi z drobno zrezano lupino limone. Razvaljaj tretji hlebček, ga pomaži zopet z maslom in potresi z 1 dkg zrezanih mandeljnov. Razvaljaj četrti hlebček, ga položi na tretjega, pomaži z mezgo in potresi z limonovimi olupki. Sedaj zvij vse štiri od široke strani, položi zvitek v dobro pomazan srednje velik model in postavi pokritega na toplo, da vzide. Peci v srednje vroči pečici eno uro. Postavi toplega ali mrzlega na mizo. Potica stane po današnji ceni 15 din.

M. R.

ZABAVA IN ŠALA ANEKDOTE IN SMEŠNICE

DOŽIVET ROMAN

EPIGRAMI

ROJEN KOMAR

DECEMBRSKA SONETA

I

Slovenski Parnas! Oj, le kdo te popiše,
prešteje vse bele, vabeče gostilne,
kjer točijo muze pijače hladilne,
kjer vsak rad postane in znoj si obriše!

Gostilna »Pri pevcu« samuje najviše;
krčmar je čudak vam: ne mere obilne
ne toči, ne družbe ne mara številne
in goste neljube kar meče iz hiše!

Zato poslušajte me, romarji vneti,
če koga prehuda že tare naduha,
če kdo kaj premalo ima še posluha,

da mogel čistó bi na vrhu zapeti,
je bolje, če niže kje splakne si grlo,
»Pri pevcu« preveč bi mu sapo zaprlo!

II

Nocoj je »Pri pevcu« družbà razigrana,
in častnemu gostu na zdravje vse pije,
a polnoči tisti trenutek odbije
in kot bi odrezal, se sprazni dvorana.

Le slavljenču samemu ura je rana
vrnitve domov in pred vrati še vpije,
naj noter spusté ga, izmišlja modrije
si, jezik razgiblje mu pesem neubrana.

Ko v hram so se pevski mu vrata zaprla,
nazadnje spusti se po poti v nižave;
nikjer si ne more poplakniti grla,

nikomur potóžiti svoje težave.
Le Hefajst kovač še v samotni špelunki
hripavega gosta pospremi ob plunki!

Leta 1876 je potoval Dostojevski po Švici. V nekem kraju, kjer je bilo precej razširjeno igranje za denar, se je prepustil zapeljivi misli, da bi si za igralno mizico prislužil lepe denarce. Tvegala bo deset zlatov in si mogoče z njimi pridobil dva tisoč. V treh dneh je res z neverjetno lahkoto dobil štiri tisoč zlatov... Stavil je še naprej in izgubil ne samo priigrano, ampak tudi svoj denar do zadnjega božjaka. Potem je začel zastavljati svojo obleko. Navsezadnje, ko je vse zaigral, je le odnehal.

Zdaj si je moral izprositi vsaj toliko denarja pri svojih prijateljih, da bi mogel uiti zapeljivemu kraju. Res ga je dobil in se odpeljal globlje v Švico v nek zapuščen gorski kraj. Ko pride v letoviško gostilno, mu natakara pove, da v igralni dvorani igrajo. Spet ga ni strpelo, dokler ni vsega zaigral do zadnjega beliča.

Tem bridkim doživljajem se moramo zahvaliti, da smo dobili od velikega pisatelja eno najlepših študij značaja. »Igralec« je sad igralske strasti, ki jo je Dostojevski doživljal na lastni koži. In prav zato je roman tako poln sočnega opisovanja in celo humorja.

★

PREPOZNO SPOZNANJE

Stari Klemenc se je rad pritoževal nad svojo ženo, ki se je v dolgih letih spremenila iz golobčka v hudega zmaja.

»Prej,« je pravil, »se mi je zdela tako dobra, da bi jo najrajši snedel, zdaj mi je pa hudo, da res nisem tega naredil!«

KAJ JE VEČ VREDNO

Novakov Tine je delal pri zidarjih. Nekega dne mu je po nesreči padel v apnenico suknjič. Sèveda suknjič ni bil kaj prida, zato so mu tovariši svetovali, da se pač ne spleča vlačiti cunje iz apnene jame. Tine pa ni dal miru. Brskal je in brodil s palico po apnu in godrnjal:

»Saj ne zaradi suknjiča, ampak malico sem imel v žepu!«

SODOBNA

Neki brezposelni bi moral odsedeti še neko kazen. Na jesen, ko so noči postale hladnejše, se je oglasil pri jetniškem nadzorniku. Pa ga niso sprejeli, češ da ni prostora.

»Poženite vendar tujce ven, saj je naša jetnišnica!« se je razhudil razočarani brezposelni.

REŠITEV UGANK V NOVEMBRSKI ŠTEVILKI

Berač. Znamenja v smeri urnega kazalca povedo stolpič, število teh znamenj pa črko v njem. Dobiš: Prvi nisi — zadnji ne na svetu!

Steber. Lotos, estet, veter, Stobi, Trsat, Istra, Koper. — Levstik, Stritar.

Podobnica. Ezav.

Posetnica. Prometni stražnik.

Spomenik. Najprej rešujemo križ v smeri urnega kazalca. Nato ožji del razdelimo v skupine po dve zaporedni vodoravni vrsti, v katerih jemljemo črke cik cak. Prav tako razdelimo tudi širši del in enako rešujemo. Dobimo:

Sto spomenikov pomenljivih na grobih tihih tu stoji, ki pravijo v podobah živih, kaj bil je, ki pod njimi spi. Na teh pomnikih neveselih dobil je knjigo učenjak, umetnik lovor, mašnik kelih in plemič grb in meč vojak... A kjer od rev in bolečin počiva tlačeni trpin, pomnik li stal ne bo nikak?

S. G. (regorčič).

Krajevne koordinate. Črtaj iz imen črke, ki ti jih povedo številke.

Ostanek pove izrek: Gorje, kdor nima doma, kdor ni nikjer sam svoj gospod!

Uganka. Vojska.

Črkovnica. Začni v spodnjem desnem kotu in jemlji po eno črko izmenoma na desni in levi. — V delih svojih živel sam boš večno.

Seštevanje ulomkov. Beri od zadaj najprej števec, potem imenovalce. — Danes meni, jutri tebi.

Mrtvi govore. Črke so skrite v stolpcih ob strani. So namreč bele, vse okrog njih pa je črno. — Kar ste vi, smo bili mi; kar smo mi, to boste vi!

UGANKARJEM MLADIKE

REŠILCI UGANK IZ NOVEMBRSE STEVILKE

Vse so rešili: Blaj Franc, Dijaški zavod Kranj, Eržen Ivanka, Kleč Ela, Pogačnik Marija, Rant Marija, Slapar Pavel, Sinkovec Frančiška, Vovk Joža.

Aleš France (162), Baša Lenčka (154), Bulovec Ivo (190), Bahar Luca (144), Cuderman Ignacij (190), Čop Ana (190), Društvo »Slomšek« (162), Gams Alfonz (120), Gros Ančka (154), Jug Franjo (116), Knjigarna »Ilirija« (190), Klobovs Anton (190), Kocmur Pavla (190), Kozar Lojze (173), Kovačič Franc (190), Kunstelj France (190), Kandolf Lojze (162), Kastelič Vinko (190), Lipoglavšek Slava (154), Lovšin Vinko (150), Lukovšek Ivanka (190), Mihelčič Franc (159), Modrinjak France (110), Provincijalat frančiškanskega reda (190), Rakovec Josip (154), Regali Ivanka (110), Videnšek Ana (162).

IZZREBANI SO BILI

Za prvo nagrado: Sinkovec Frančiška, vrvarna, Kranj 12.
Za drugo nagrado: Rant Marija, trgovka, Kranj; Videnšek Ana, Predovičeva 10, Moste pri Ljubljani.
Za tretjo nagrado: Kozar Alojz, kaplan, Turnišče; Slapar Pavel, gimn. veroučitelj, Kranj, župnišče; Lipoglavšek Slava, profesorica, Ljubljana, Rožna dolina VI/50.

KONČNO STANJE PRI TEKMOVANJU ZASTAVLJAVCEV

Za vsako priobčeno uganko pri drugem polletju so povprečno dobili glasov: Castor & Pollux, Maribor (7.33), J. P., Doslovče (6), E. Kleč, Kranj (5), Tone, Ljubljana (3.33), Janko Moder, Dol (2.4), France, Mošnje (2.25), Prokijon, Ljubljana

(1.75), J-ša, Rožna dolina (1.25), Dolores, Prosenjakovci in V. L., Litija (1), Branimir, Ljubljana, in Rajko, Medno (0.50). Vsi drugi so stali brez glasu.

Nagrado zastavljavcev za drugo polletje je torej dobil Castor & Pollux iz Maribora.

POMENKI

V. L., Litija: Tvoje oktobrske rešitve sem prepozno dobil.

France, Središče: Veseli me, da si se le spet oglašil. Že precéj dolgo je bil namreč ovitek s tvojim imenom v moji zbirki ugank prazen. Zdaj si ga sicer napolnil, a kaj, ko ne za dolgo! Kmalu se bo namreč poslano preselilo na zadnjo stran Mladike. Zato še pošlji!

Nartnik Marija, Rožni dol: Med zastavljavci ugank si menda ti edina, ki se ozira tudi na reševalce s šibkejšimi zobmi, ki še ne zmorejo vsakega oreha. Upam, da so ti hvaležni zanje, ker si prenekateri želi lažjih ugank. Tako si s svojo pošiljko ustregla meni in njim.

Branimir, Ljubljana: Poslano je uporabno, a kaj, ko si med tistimi stiskači, ki se jim celo papirja zdi škoda. Ali pa se mogoče le misliš s tistim kosati, ki je na dopisnico prepisal debel roman? Nemara še ne veš moje slabe strani, da namreč silno nerad prepisujem poslano uganke. Mora biti že od sile dobra, da jo! Za drugič se torej poboljšaj!

Pirnat, Ljubljana: Karikatura je zelo dobra. Živali pa so malo tvegane. Vendar bom tudi to priobčil. Pohvaliti pa moram spet tvojo izvirnost in posrečene domisleke.

Tisti, ki še čakate na odgovor, ne bodite preveč nestrpni. Vsi boste prišli na vrsto! Lepo pozdravljeni!

HRANILNICA DRAVSKE BANOVINE

CELJE • KOČEVJE • LJUBLJANA • MARIBOR

Obrestna mera za vloge znaša do 5%

Za vloge in obresti jamči Dravska banovina z vsem premoženjem in vso davčno močjo!

NE ZAMUDITE

žrebanja knjižnih nagrad

Družbe sv. Mohorja v Celju

50

knjižnih nagrad v skupni vrednosti

12.250 din

* VSEBINI IN PO OPREMI *

VELIKO REPREZENTATIVNO DELO PO

ANTON SOVRÈ

TARI GRKI

2. ZVEZEK MOHORJEVE OBČNE ZGODOVINE

■ Izredno dragocena pridobitev za vsako knjižnico • Najlepše darilo za Miklavža in Božič

■ V platno vezan izvod stane 192 din,
V polusnje vezan izvod stane 219 din
V usnje vezan izvod stane 249 din
(Neudje plačajo 25 %, več)

■ DRUŽBA SV. MOHORJA V CELJU

VELIKO REPREZENTATIVNO DELO

* PO VSEBINI IN PO OPREMI *

Narod ima siguren občutek za vse ono, kar je zdravilno. Ni le slučajno, da se ravno pri nas popije toliko bele kave. Naše gospodinje jo vedò mojstrsko pripraviti. Naravno, s »Kolinsko« to vedno dobro uspe.

Kolinska
IZREDNO IZDATNA
KVALITETNA CIKORIJA

Mestna hranilnica ljubljanska

je največji slovenski pupilarno-
varni denarni zavod • Dovoljuje
posojila na menice in vknjižbe
Za vse vloge in obveze hranilnice
jamči Mestna občina ljubljanska